

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Eripedagoogika ja logopeedia õppekava

Kaidi Maask

ÕPPEASUTUSTE JUHTIDE JA HARIDUSAMETNIKE SEISUKOHAD SEoses
ERIVAJADUSTEGA LAPSE ÜLEMINEKU TOETAMISEGA LASTEAIAS KOOLI

Magistritöö

Juhendaja: Pille Häidkind (PhD)

Tartu 2024

Resümee

Õppeasutuste juhtide ja haridusametnike seisukohad seoses erivajadustega lapse ülemineku toetamisega lasteaiast kooli

Magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada lasteaiajuhtide, koolijuhtide ja haridusametnike seisukohad seoses erivajadustega lapse ülemineku toetamisega lasteaiast kooli. Küsimustiku täitsid 76 lasteaiajuhti, 74 koolijuhti ja 44 haridusametniku. Erivajadustega lapse ülemineku toetamist lasteaiast kooli pidasid kõik vastajad oluliseks ning toetavate tegevustega peab 37% vastaja arvates alustama vähemalt aasta enne kooli algust. Koolivalmiduskaardi laiendamist, et see üleminekut paremini toetaks, hindasid haridusametnikud ja koolijuhid vajalikumaks kui lasteaiajuhid. Ülemineku toetamisega tegeletakse vastajate sõnul nii lasteaias, koolis kui ka valla- või linnavalitsuses, kuid 40% lasteaija- ja koolijuhtidest ei suutnud otsustada, kuivõrd see õnnestunud on. Iseenda kaasamist ülemineku toetamisse pidasid tähtsaks pooled haridusametnikud, õppeasutuste omavahelist infovahetust rõhutas 35%.

Märksõnad: erivajadusega laps, üleminek lasteaiast kooli, üleminekuplaan

Abstract

The views of heads of educational institutions and education officials regarding supporting the transition of a child with special needs from kindergarten to school

The master's thesis aimed to explore the perspectives of kindergarten directors, school principals, and education officials on supporting the transition of children with special needs from kindergarten to school. The survey included 76 kindergarten directors, 74 school principals, and 44 education officials. All respondents deemed supporting this transition important, with 37% believing that supportive activities should start at least a year before school begins. Education officials and school principals considered expanding the school readiness card more necessary than kindergarten directors. The transition support was reportedly addressed in kindergartens, schools, and local governments. However, 40% of kindergarten and school principals were uncertain about its success. Half of the education officials emphasized the importance of their involvement, while 35% highlighted the need for information exchange between educational institutions.

Keywords: child with special needs, transition from kindergarten to school, transition plan

Sisukord

Sissejuhatus	5
Teoreetiline ülevaade	6
Erivajadustega lapsed haridussüsteemis	6
Lasteaias pakutav tugi	7
Koolis pakutav tugi	9
Võimalused erivajadustega laste ülemineku toetamisel	11
Eestis rakendatavad toetamisviisid.....	12
Üleminekuplaan	13
Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused	15
Metoodika	16
Valim	16
Andmete kogumine	18
Andmete analüüs	19
Tulemused	19
Üleminekut toetavad tegevused	19
Hinnangud praegusele olukorrale	21
Täiendavad koostöövõimalused	24
Arutelu	26
Tänu sõnad	30
Autorsuse kinnitus	30
Kasutatud kirjandus	31
LISAD	36
Lisa 1. Küsimustik lasteaia direktorile	36
Lisa 2. Küsimustik koolijuhile	40
Lisa 3. Küsimustik haridusspetsialistile	43
Lisa 4. Kaaskiri	47
Lisa 5. Vastuste induktiivne kodeerimine	48
Lisa 6. Arvamused üleminekut toetavate tegevuste alustamise kohta	50
Lisa 7. Lasteaia- ja koolijuhtidele esitatud küsimused ja vastused	51

Sissejuhatus

Laste hariduse osas teevad otsuseid lapsevanemad (Eesti Vabariigi põhiseadus, 1992), kes vajavad seejuures nõustamist. Iseäranis pered, kus kasvab erivajadustega laps, võivad omapäi jääda hätta lapse toetamisel üleminekul ühelt haridustasemelt teisele. Lapse kooliks ettevalmistamine on pikk protsess, mis algab tunduvalt varem kui aasta enne koolikohustuse täitmise algust. Lapse huvides on tihe koostöö erinevate osapoolte – kodu, lasteaed, kool – vahel (Raudsepp-Alt, 2008). Koolimineku kohta on tehtud uuringuid nii välismaal kui ka Eestis.

Soomes (Ahtola *et al.*, 2015) koguti arvamusi eakohaselt arenenud laste vanematelt ja ka õpetajatelt, mida nad peavad tähtsaks ülemineku toetamise juures. Selgus, et lapsevanemate poolt peeti olulisemaks tulevase kooliga tutvumist ja isiklikku kohtumist õpetajaga ning lasteaia- ja kooliõpetajad väärtustasid enim omavahelisi arutelusid lapse arengu teemal. Türgis läbiviidud uuringus (Erkan *et al.*, 2021) rõhutasid kooliõpetajad koostöö olulisust vanemate ja õpetajate vahel. Õpetaja roll on toetada lapse õppimisvõime suurenemist ning luua sobiv ümbritsev keskkond. Haciibrahimoğlu ja Kargin (2017) on rõhutanud teises Türgis läbiviidud uuringus, et positiivse ja tõhusa üleminekuprotsessi saavutamiseks tuleb arvestada iga lapse individuaalsete vajaduste, oskuste ja huvidega, lisaks mõjutavad protsessi vanemad ja õpetajad.

Eestis läbiviidud lasteaiast kooli üleminekut puudutavates uuringutes (Avaste & Aasma, 2015; Kunto, 2012; Sillaste, 2020) on viimasel kümnendil enam keskendunud koolivalmiduskaartidele. Lasteaeda lõpetavatele lastele koostatakse koolivalmiduskaarte alates 2011. aastast (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999/2024). Sillaste (2020) uuris sidusrühmade arvamusi koolivalmiduskaardi kohta Tallinnas. Autor võttis kokku varasemad teemakohased uuringud (25) ning intervjueris Rajaleidja keskuse spetsialisti ja kolme Tallinna Haridusameti ametnikku. Uurimustööst selgus, et Eestis kasutatav koolivalmiduskaardi vorm on ennast vastajate hinnangul õigustanud, kuid vajaka on koostööst ja strateegilisest kommunikatsioonist, et koolivalmiduskaart abistaks lapse arengu edasist toetamist. Erivajadustega laste koolivalmiduskaardile märgitakse mh info lapsele lasteaias osutatud tugiteenuste ja edasise abivajaduse kohta.

Käesolev töö keskendub erivajadustega laste üleminekule lasteaiast kooli. Osaliselt on toetavad tegevused eakohaselt arenenud lastega sarnased, kuid et kooli hakkab minema tõhustatud või erituge vajav laps, siis on sujuva ülemineku tagamine sageli väljakutse. Jälgida tuleb, et eelnevast haridusastmest liiguks edasi kõige olulisem teave lapse kohta, seejuures tuleb

järgida andmekaitse nõudeid. Lapse jaoks saab ülemineku sujuvaks muuta eelkõige lapsevanem, kes vajab selle jaoks informatsiooni ja toetamist nii lasteaias, kooli kui ka haridusametnike poolt. Direktorite ja haridusametnike seisukohti ei ole Eestis seoses erivajadustega laste üleminekuga lasteaiast kooli seni väga põhjalikult uuritud, kui välja arvata Sillaste (2020) kolme haridusametniku intervjuu.

Teoreetiline ülevaade

Erivajadustega lapsed haridussüsteemis

2018. a. läbi viidud 5-aastaste laste uuring IELS (Tammemäe *et al.*, 2020, lk 94) näitas, et “Eesti laste kirjaoskuse ja arvutamisoskuse keskmine tase oli sarnane Inglismaa ja Ameerika Ühendriikide laste oskustega; eneseregulatsioonioskuste ja sotsiaal-emotsionaalsete oskuste keskmine tase oli aga Eesti lastel kõrgem kui teistes riikides” (lk 94). 13% selles uuringus osalenud lastest olid “arenguliste iseärasustega”, milleks olid madal sünnikaal, õpiraskused ning sotsiaalsed, emotsionaalsed ja/või käitumiseraskused.

Eestis on Haridusvaldkonna arengukavas 2021–2035 (Haridus- ja Teadusministeerium [HTM], 2021) välja toodud ühe senise tugevusena, et alusharidus on kättesaadav ning valdav enamik eagrupidist käib lasteaias. See loob hea eelduse sujuvaks üleminekuks kooli, sest lapsed on juba enne koolikohustuse algust omandanud nii kooliks vajalikke teadmisi ja oskusi kui ka harjunud õppima teistega koos. Teiselt poolt on Euroopas üha enam teemaks alushariduse koolistumine, mida on uuritud ka Eestis (Neudorf *et al.*, 2017). 729 lasteaiatõpetaja küsitlemisel selgus, et mänguuskusi peetakse küll kõige olulisemaks, kuid tunnetus- ja õpioskuste valdkonna (ehk akadeemilisi) oskusi on õpetajate hinnangul lihtsam kujundada. Koolikohustuse edasilükkamisel mänguuskusi oluliseks ei peeta (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2010, § 9, 4).

Erivajadustega on Eesti lasteaias laps, kelle arenguvajaduste toetamiseks on vajalik teha muudatusi või kohandusi kasvukeskkonnas ja õpetamisel (Koolieelse lasteasutuse ..., 2008/2011). Üldhariduskoolis on erivajadustega õpilase määratlus oluliselt kitsam. Alates 2018. aastast käsitletakse erivajadustega õpilasena üksnes neid lapsi, kellele on kooliväline nõustamismeeskond soovitanud tõhustatud või erituge (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2010). See tähendab, et erivajadustega lapsi on lasteaias rohkem (25,6 %, Lang *et al.*, 2021) kui koolis (8,1%, HTM, 2022) ja koolieelses eas on erivajadustega laste toetamine paindlikum.

Erivajadustega õpilase puhul on soovitusel eelnenud uuringud ning nõustamine, mille alusel on sõnastatud selged tingimused, mida toevajadus konkreetse juhtumi puhul tähendab.

Kaasava hariduse tingimustes rakendatakse erivajadustega õppijatele nii lasteaias kui ka koolis tugimeetmeid põhimõttel vähemalt rohkemale, st lapse õppimise eripäradest lähtudes teeb esmalt kohandusi õpetaja ja teda abistavad töötajad. Kui sellest ei piisa, rakendatakse tugispetsialistide teenuseid – logopeed, eripedagoog, psühholoog ja sotsiaalpedagoog. Antud teenused peab tagama õppeasutuse pidaja (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999/2024; Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2010). Asutusest väljaspoole on vaja pöörduda juhul, kui eelnev (nn üldine tugi) piisavalt abiks ei ole. See tähendab, et nii ulatuslikuma toevajaduse kui ka erivajadustega õppijate ülemineku korral ühelt haridusastmelt teisele on vaja omavahel suhelda ning lahendusi otsida direktoritel ja haridusametnikel.

Lasteaias pakutav tugi

Seadusest tulenevalt loovad pedagoogid tingimused lapse kasvamiseks ja arenemiseks, arvestades laste ja vanematega (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999/2024). Õpetaja peamine ülesanne on õppija arengu toetamine, rühma juhtimine, erivajadusega õppija toetamine, õppe kohandamine ja lapsevanemate nõustamine (Kutsestandard. Õpetaja..., 2020). Omavaheline koostöö lasteasutuses on vajalik kõikide laste arengu hindamiseks ja toetamiseks, sobiva töökorralduse sisseseadmine on direktori ülesanne. Edukas koostöösuhel põhineb vastastikusel austusel ja usaldusel. Oluline partner koostöös on lapsevanem ning just õpetaja peaks olema see, kes edukat koostööd lapsevanemaga alustab, kavandab, arendab ja selle eest vastutab (Kööp, 2017).

Lapse arengu toetamine lähtub sellest, mida tema tegutsemise, käitumise ja õppimise kohta teatakse. Lasteaiaõpetajad jälgivad laste kasvu ja arengut ning lähtuvalt sellest, mida nad on märganud, rakendavad igale lapsele individuaalset lähenemist (Klasnic *et al.*, 2022). Eesti lasteaeades hinnatakse lapse arengut igal aastal ning kokkuleppeid lapse arengu toetamise kohta tehakse lapsevanemaga arenguvestlusel. Lapse arengu hindamine annab õpetajale tagasisidet juba läbiviidud õppe- ja kasvatustegevuse sobivuse kohta ning võimaldab välja tuua õpetamise nõrkused töös lastega, otsida lahendusi nende ületamiseks. Enne järgmisele haridustasemele liikumist hinnatakse lasteasutuses lapse arengut ning tulemused tuuakse välja koolivalmiduskaardil (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999/2024; Palts & Häidkind, 2014).

Lasteasutuse õppekavas tuuakse eraldi välja peatükk, mis puudutab erivajadustega lapse arengu toetamise põhimõtteid ja korraldust (Koolieelse lasteasutuse ..., 2008/2011). Lasteaedades on erivajadustega lastele vajaduse korral võimalik rakendada erinevaid tugimeetmeid. Rühmas on oluline meeskonnatöö, mis peab lähtuma lapse erivajadustest (Häidkind, 2007a). Rühmaõpetaja tööd toetavad lasteasutuses töötavad tugispetsialistid, lapse arengu toetamiseks peab vajaduse korral olema tagatud logopeedi ja eripedagoogi või muu tugiteenus (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999/2024). Logopeed hindab, kujundab ja/või taastab lapse kommunikatsioonivõimet ja neelamisfunktsiooni ning nõustab ja teeb koostööd vanemate ja teiste erialade spetsialistidega (Kutsestandard. Logopeed..., 2024). “Eripedagoogi tegevuse eesmärk on toetada ja suunata eakaaslastest eristuva õppija arengut, arvestades õppekava(de) nõudeid ja võimalusi” (Kutsestandard. Eripedagoog..., 2024, A. 1 Töö kirjeldus). Koostöös rühmaõpetajate, tugispetsialistide ja lapsevanematega koostatakse lapsele vajadusel individuaalne arenduskava, milles tuuakse välja lapse arengu tulemused ja vajadused ning koostatakse tegevuskava edasiseks. Individuaalse arenduskava täitmist hinnatakse vähemalt kord aastas (Koolieelse lasteasutuse ..., 2008/2011). Lasteaias võib olla direktori poolt määratud tugiteenuste koordineerija, kes aitab efektiivsemalt korraldada ja koordineerida meeskonnatööd lasteaias (Palts & Häidkind, 2014).

Kui lapse eripäradega ei ole võimalik arvestada tavarühmas, võib kooliväline nõustamismeeskond anda lapsele soovituselise õppimiseks lasteaias sobitus- või erirühmas (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999/2024). Sobitusrühmas käivad koos eakohaselt arenenud lastega erinevate erivajadustega lapsed. 2022/2023. õppeaastal käis eri- ja sobitusrühmades kokku 5461 erivajadustega last, nendest sobitusrühmades 3751 ja erirühmades 1710 last (HTM, 2022).

Kõik kooliminejad lapsed ei saavuta 6–7a lapse eeldatavaid arengutulemusi, mida riiklikus õppekavas kirjeldatakse. Mõnikord on selle põhjuseks vähene lasteaias käimine või perekonna nõrk sotsiaal-majanduslik taust. Alushariduse ja lapsehoiu uuringus (Lang *et al.*, 2021) toodi välja, et 2020. aasta sügiskuude registrite andmetel kasutasid 88–96% 6–7aastastest lastest regulaarselt lasteaias või lastehoiu teenust. Vanemate põhjendused, miks laps käib lasteaias harva, olid erinevad – ei usaldata võõraid, soovitakse oma lapsega ise tegeleda, laps väsib pikast lasteaiapäevast ning haigestub sageli, aga ka see, et laps saab lasteaias liialt vähe tähelepanu.

Teine osa lastest, kes ei saavuta oodatavaid arengutulemusi, on need, kelle arengus on erisused, millega tuleb arvestada ka koolieas. Oluline on seni tehtu edastada koolile, et lapse toetamine sujuvalt jätkuda saaks. Erivajadustega laste koolivalmiduskaart koostatakse koostöös õpetajate ja tugispetsialistidega ning dokumendis tuuakse välja info lapsest lähtuvalt (Sillaste, 2020). Kaardil kajastatud tugiteenuste rakendamine ja ka edasine tugiteenuste vajadus pakub enam huvi hariduslike erivajadustega õpilaste õppe koordinaatoritele (Avaste & Aasma, 2015; Paaliste, 2014). Samas soovivad ka klassiõpetajad koolivalmiduskaardi kaudu saada täpsemat infot selle kohta, milliseid tugiteenuseid on erivajadustega laps lasteaias saanud ning millised oskused on neil omandamata jäänud (Lõhmus, 2018). Koolivälise nõustamismeeskonna ülesanne on hinnata erivajadustega lapse valmidust koolitee alustamiseks ning anda soovitus koolikohustuse alguse edasilükkamiseks või tavapärasest erineva õppekava rakendamiseks. 2022/2023. õppeaastal sai koolikohustuse edasilükkamise soovitus 519 last (HTM, 2022). Peamiselt oli koolikohustuse edasilükkamise soovitus põhjuseks erinevad hariduslikud erivajadused – nt kõnepuue, tervislikud põhjused, püsivad õpiraskused. Lubja ja Savimägi (2021) uuringust selgus, et tugispetsialistide hinnangul on koolikohustuse alguse edasilükkamise sagedasemaks põhjuseks lapse tunnetus- ja õpioskuste, sotsiaalsete ja enesekohaste oskuste vähene väljakujunemine koolis õpingute alustamiseks.

Eestis on koolimine vanusepõhine, st 7- või 8-aastaselt peavad kooli minema kõik lapsed, olenemata nende arengutasemest. Vajalik on leida lapsele sobilik õppeasutus, kus on alates 1. klassist tarvis üles ehitada tugisüsteem konkreetse erivajadustega lapse toevajadusest lähtudes. Infot, millised lapsed kooli lähevad, omavad kohalikud omavalitsused, nende haridusametnike korraldada on ka vajadusel suunamine koolidesse ja tingimuste tagamine erivajadustega laste õpetamiseks (Eesti Vabariigi haridusseadus, 1992).

Koolis pakutav tugi

Koolimine on nii lastele kui ka kogu perele oluline sündmus, mis tähistab suurt muutust lapse elus - uus keskkond ja inimesed ning uued kohustused (Klasnic *et al.*, 2022). Ka koolis on osa arengut toetavaid tegevusi eakohaselt arenenud ja erivajadustega õpilaste jaoks samad.

Vähemalt kord õppeaastas korraldatakse õpilasega arenguestlust tema arengu toetamiseks. Arenguestlusel osalevad õpilane, klassijuhataja ja lisaks lapsevanem, kui laps on alaealine (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2010). Arenguestluste kogemusi uuris Rebane

(2010) oma magistritöös: tegevusuuringus osalesid nii õpetajad, õpilased kui ka vanemad. Uuringust selgus, et I ja II kooliastme õpilased ei ole sageli teadlikud arenguvestluse olemusest ning ka vanematel oli erinevaid arvamusi arenguvestluse vajaduse osas. Enam sooviti perevestlusi, kus kõigil osapooltele on võimalus oma arvamust välja tuua.

Koolisest meeskonnatööd koordineerib ja korraldab haridusliku erivajadusega õpilase õppe koordineerija (HEVKO), kelle määrab ametisse direktor (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2010). HEVKO ülesandeks on hinnata koostöös tugispetsialistide, vanemate ja õpetajatega õpilase haridusliku toe vajadust ning teha koostööd koolivälise võrgustikuga (Juhendmaterjal õpilase ..., 2020). Õpetaja ülesanne on toetada õpilase arengut ja õppimist, osaleda õppe kohandamises ning nõustamises (Kutsestandard. Õpetaja..., 2020) ja koostöös kooli tugispetsialistidega kanda tähelepanekud õpilase individuaalsete õpivajaduste kohta individuaalse arengu jälgimise kaardile (Juhendmaterjal õpilase ..., 2020). Õpilasele tagatakse vajadusel koolis eripedagoogi, logopeedi, psühholoogi ja sotsiaalpedagoogi teenus (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2010).

Üldine tugi on õpetajalt õpilasele pakutav individuaalne lisajuhendamine, tugispetsialistide teenuse kättesaadavuse tagamine ning vajaduse korral õpiabitundide korraldamine individuaalselt või rühmas (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2010). Haridusasutuse siseseid tugispetsialiste kaasatakse, kui õpetaja märkab, et õpilasele osutatud individualiseerimine ei anna oodatud tulemust. Viiakse läbi õpilase pedagoogilis-psühholoogiline hindamine ja tehakse otsused tugimeetmete rakendamise tingimuste osas (Haridus- ja Noorteamet [Harno], 2021). Püsivate õpiraskuste, psüühika- ja käitumishäirete või muust terviseseisundi põhjustest tulenevalt rakendatakse õpilasele tõhustatud tuge. Erituge vajavad õpilased, kellel on raske või püsiv psüühikahäire või puue, sh intellekti- või meelepuuded. Tõhustatud- või erituge rakendatakse õpilasele koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2010). Õpilasele õppe korraldamine individuaalselt, rühmas või eriklassis saab toimuda ainult koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel või direktori otsusega, mõlemal juhul on vajalik lapsevanema kirjalik nõusolek (Harno, 2022). 2022/2023. õppeaastal pakuti üldist tuge 26 173 õpilasele, tõhustatud või erituge vajavate õpilaste arv oli 11 159 (HTM, 2022). Tugispetsilisti teenust rakendati 76% õpilastest, kellel oli koolivälise nõustamismeeskonna soovitus. Tavaklassi oli kaasatud 36% kõigist tõhustatud või erituge saavatest õpilastest.

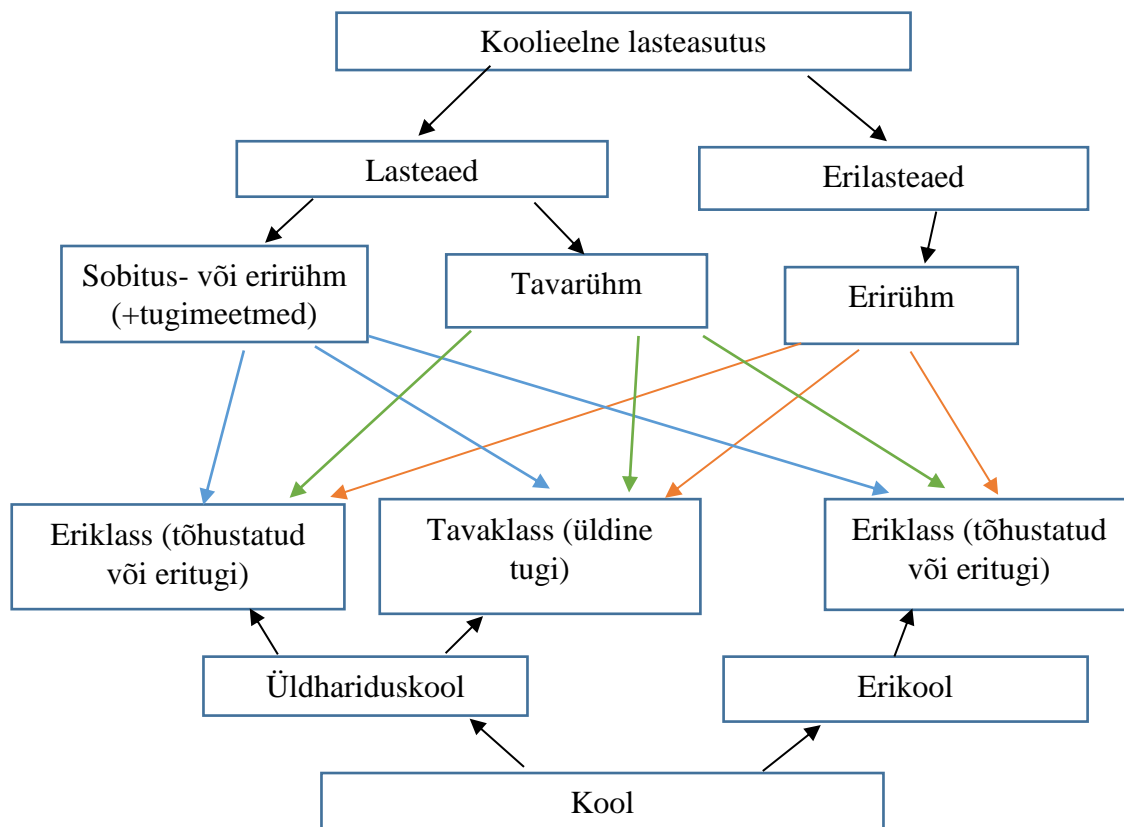
Ühe Pärnu kooli näitel (Meemaa, 2017) selgus, et peamiselt rakendatakse koolis erivajadustega õpilasele eripedagoogilist õpiabi, logopeedi ja psühholoogi teenust ning võimalust õppida õpiraskustega õpilaste klassis. Vanemad hindasid kõrgelt, et tugiteenused olid põimitud õpilase tunniplaani. Väikeses maakoolis läbiviidud uuringust (Läänesaar, 2014) selgus, et liitklassides on õpetajatel erivajadustega õpilasi raske õpetada ning kitsaskohaks on kooli ja kohaliku omavalitsuse vähene suutlikkus tugiteenuste pakkumisel ja õpetajate kesised teadmised erivajadustega laste õpetamisest.

Võimalused erivajadustega laste ülemineku toetamisel

Lapsevanem on võtmeisik lapse koolivalmiduse kujunemisel, lapsele sobiva kooli valimisel ning koolikohustuse täitmise tagamisel. Selleks, et lapsevanem oma kohustustega paremini hakkama saaks, on oluline teda selles toetada ja valikute tegemisel nõustada (Raudsepp-Alt, 2008).

Üleminek lasteaiast kooli võib toimuda erinevalt, sõltuvalt lapse erivajadustest (vt joonis 1).

Joonis 1. Üleminek lasteaiast kooli.

Lasteaia- ja klassiõpetajad nõustuvad, et koostööd lasteaedade ja koolide vahel on vaja tugevdada. Horvaatia õpetajad soovivad korraldada lasteaia ja kooliõpetajatele rohkem ümarlaudu, kogemuste vahetamisi, et tekiks parem side õpetajate vahel, mis omakorda toetaks laste arengut (Klasnic *et al.*, 2022). Türgis läbiviidud uuringus tõid kooliõpetajad välja, et erivajadustega õpilast puudutav teave peab olema jõudnud kooli enne suvevaheaja algust, et lähtuvalt laste eripärast saaks korraldada ja planeerida õppetööd algaval õppeaastal (Hacııbrahimoglu & Kargin, 2017). Õpetamise individualiseerimiseks ja vajadusel toetavate teenuste pakkumiseks vajab klassiõpetaja laialdasemat ülevaadet erivajadustega lapse kooliks valmisoleku ja võimekuse kohta, selgus Norras läbiviidud uuringus (Cook *et al.*, 2017).

Eestis rakendatavad toetamisviisid

Eestis toetatakse lapse üleminekut lasteaiast kooli erinevate tegevustega. Lapse arengu hindamise dokumenteerimiseks kasutatakse Eesti haridussüsteemis individuaalse arengu jälgimise kaarti, peamiselt rakendatakse seda üldhariduskoolides, aga alates 2007. aastast kasutatakse individuaalse arengu jälgimise kaarti ka mõnedes lasteaedades (Palts & Häidkind, 2014). Individuaalse arengu jälgimise kaardil tuuakse välja lapse/õpilase individuaalsus ja arengu toetamine, märkmeid teevad nii õpetajad kui ka tugispetsialistid. Enne koolimineku toimub lasteaias arenguestlus, kus rühmaõpetaja annab vanematele ülevaate lapse arengust (Mandri, 2019). Oluline info lapse arengu kohta koondatakse koolivalmiduskaardile, mida algselt planeeriti kasutada üksnes erivajadustega kooliminejatele (Häidkind, 2007b), kuid alates 2010. aastast on kehtestatud koolivalmiduskaart kõikidele kooliminejatele.

Lasteaias käivad enamus 6–7aastastest lastest ning enne koolitee algust on vanemal võimalus viia oma laps eelkooli. 2020/2021. õppeaastal käis eelkoolis 97% tulevastest koolilastest (Lang *et al.*, 2021). Vanemad panevad oma lapse eelkooli, sest soovivad lapse üldoskuste arendamist ja toetamist ning vanemate arvates toetab eelkool lapse kohanemist kooliga (Jõgi, 2015). Oluliseks peavad vanemad ka sotsiaalsete oskuste arendamist, harjumist reeglite ja distsipliiniga (Einaru, 2015). Lastele pakutava eelkooli kõrval on ka vanematele pakutud eelkooli, kus korraldatakse erinevaid kursusi, nt vaimse tervise kursus, patsipunumise kursus (Stein *et al.*, 2018).

Enne koolitee algust on oluline kooliga tutvumine. Vanematele tutvustatakse kooli ja ootusi tulevastele õpilastele ning toimuvad erinevad koosolekud, koolitused (Kunto, 2012;

Mandri, 2019). Samaväärselt oluline on kooliga tutvumispäev lastele. Lapsed külastavad kooli koos rühmaõpetajaga ning kohtuvad tulevase õpetajaga ja tutvuvad koolimajaga (Paaliste, 2014).

Lasteaia ja kooliõpetajate koostöös toimuvad ümarlauad, mis on vajalikud kooliteed alustava lapse ja tema arenguvajaduste kohta informatsiooni jagamiseks. Ümarlaudadesse kutsutakse osalema ka tugispetsialiste ja lapsevanemaid (Mandri, 2019; Mihklepp, 2020). Mihklepp (2020) küsitles Saaremaa valla kolme klassi- ja nelja lasteaiaõpetajat. Selgus, et õpetajate kogemused koostöö osas olid erinevad ning olulisema koostöövormina toodi välja ümarlauda. Ümarlual jagavad lasteaia- ja kooliõpetajad ning tugispetsialistid olulist informatsiooni lasteaiast kooli õppima asuvate laste kohta. Algklassiõpetajad korraldavad ümarlaudu sügisel, aasta enne lapse koolitee algust ning kaasavad lasteaiast rühmaõpetajaid ja juhtkonda. Õpetajad tõid esile, et ümarlaud võib keskenduda rohkem erivajadustega lastele ning teistele lastele pööratakse vähem tähelepanu.

Tartu Hariduse Tugiteenuste Keskus pakub teenust lasteaiast kooli ülemineku toetamiseks. Enne teenuse osutamist täidab lapsevanem vormi, mis koondab informatsiooni lapse arenguvajaduste kohta. Teenuse sihtrühmaks on tuge vajav koolieelik ja tema lähivõrgustik, kes on toetamas lapse üleminekut lasteaiast kooli (Lasteaiast ..., 2024).

Üleminekuplaan

Ühe võimalusena, kuidas kindlustada erivajadustega õppijatele sujuvamat üleminekut ühelt haridustasandilt teisele, saab välja tuua üleminekuplaani. Ameerika Ühendriikides on koostatud juhendmaterjal (Ministry of Children and Family Development [MCFD], 2020) erivajadustega õppijale üleminekuplaani koostamiseks esimestest eluaastatest täiskasvanuks saamiseni. Juhendis on esitatud erinevad võimalused, millal võiks koostada erivajadusega õppijale üleminekuplaani - liikumisel kodust kooli, klassist klassi, koolist kooli, koolist täiskasvanuella.

Individuaalne üleminekuplaan koosneb kuuest olulisest sammust (MCFD, 2020). Esimene samm – meeskonna moodustamine. Teisel sammul kogutakse informatsiooni. Kolmas samm – üleminekuplaani koostamine. Neljas samm on üleminekuplaani rakendamine. Viies samm üleminekuplaani uuendamine ning kuues samm kohtumine kokkuvõtteks. Antud üleminekuplaan toob välja erinevate osapoolte vajadused ja soovid, mis toetavad paremini õppijat, kes antud üleminekuplaani vajab. Kogu tegevust koordineerib moodustatud meeskonnast valitud inimene,

kes koondab info samm-sammult ning toetab noort ja tema perekonda. Juhendis on esitatud üleminekuplaani mall.

Ameerika Ohio osariigi haridusosakonnas pakutakse haridusprogrammi lapse toetavaks üleminekuks lasteaiast kooli (Preschool to Kindergarten IEP, 2020). Individuaalne haridusprogramm koondab info lapse ja tema vanemate vajadustest lähtuvalt. Dokumendid, mida koostatakse kajastavad lapse ja vanemate isikuandmeid, lapse arengu eripära ja tugiteenuseid, mida laps on saanud ning vajab igapäevaselt. Info koondatakse erivajadustega lapse toetavate tegevuste paremaks rakendamiseks, mida laps vajab lasteaias ja edaspidi kooli minnes. Selline info koondamine aitab tagada olukorda, kus laps liikudes ühelt haridusastmelt teisele ei jää ilma talle vajalikust toest. Korraga ei ole töös mitut individuaalset haridusprogrammi, st kui laps on lasteaias siis on tema info koondatud lasteaias ja koostöö on antud asutusega. Informatsioon, mis on ühel haridusastmel individuaalses haridusprogrammis välja toodud, antakse edasi järgmise haridusastme spetsialistidele, et vajalike teenuste tagamine ei katkeks ning lapsel oleks üleminekul lasteaiast kooli positiivne kogemus.

Ameerikas läbiviidud uuringus (2017) keskenduti vanemate arvamustele üleminekuplaani koostamisel, sest vanemad olid väljendanud, et nad tunnevad end kõrvalejäetuna ning neil on vähe võimalusi kaasa rääkida oma lapse edasises käekäigus. Eelkõige avaldus, et vanemad ootavad õpetajatelt lihtsaid selgitusi lapse kaasamise ja arengu seisukohalt ning võimalust rohkem üleminekuplaanis kaasa rääkida (MacLeod *et al.*, 2017). Laste kaasamist otsustusprotsessi ja aruteludesse peeti Rootsisis teostatud uuringus väga oluliseks. Lisaks toodi uuringus välja, et tuleb leida võimalusi lapse toetamiseks selliselt, et laps saaks ka ise kaasa rääkida, aga kindlasti ei tohiks jätta otsustamist ainult lapsele (Nowak *et al.*, 2020).

Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuuri 2006. aasta raportis selgitatakse: üleminekuplaan on iseloomustus, mis annab ülevaate noore elukäigu kohta ja toetab noore võimalusi peale õpinguid töökoha leidmisel. Eestis on sõnastatud üleminekuplaani põhimõte üksnes lisaõppes põhikooli lõpetanutele (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2010): igale erivajadustega õpilasele koostatakse üleminekuplaan, milles määratakse õppija konkreetne õppesisu ja päevakava. Üleminekuplaani koostab kool, kus õpilane lisaõppel õpib.

Tohv (2023) uuris toimetulekuõppe lisaõppel õppivate õpilaste võimalusi jätkuõppeks Eestis ning selgus, et 10 kutsekooli õppekavast neljas on välja toodud üleminekuplaani koostamise põhimõtted ning kahe kooli õppekavad toetavad väga hästi üleminekuplaani

koostamist. Murekohana selgus, et õpetajatel puuduvad teadmised ja oskused üleminekuplaanide koostamiseks (Tohv, 2023). Üleminekuplaanis tuuakse sarnaselt koolivalmiduskaardiga välja õppija teadmised ja oskused ning mõlemas dokumendis kajastatakse õppija areng, mis on siiani toimunud. Erinevusena saab välja tuua, et koolivalmiduskaardil ei tooda välja konkreetselt edasist õppesisu ning juhiseid, nagu seda tehakse üleminekuplaanis.

Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Tutvudes erinevate uuringutega (Ahtola *et al.*, 2015; Erkan *et al.*, 2021; Klasnic *et al.*, 2022; Kunto, 2012; Lõhmus, 2018; Paaliste, 2014; Sillaste, 2020) selgub, et üleminekut lasteaiast kooli ja selle toetamist peetakse oluliseks. Kohustuslik ülemineku sujuvuse tagamise vahend on Eesti lasteaedades koostatav koolivalmiduskaart ning koolimineja vanematega korraldatakse viimasel õppeaastal lasteaias arenguestlust. Kui palju infot lapse eripärade ning vajaduste kohta jõuab kooli, sõltub seega suuresti lapsevanematest. Õppeasutuste juhtide ja haridusspetsialistide poolt tehtav koostöö üleminekuperioodil võiks tõhustatud ja erituge vajavale erivajadustega lapsele olla süsteemsem, nt võiks kaaluda laiendatud koolivalmiduskaardi ja/või koordineerija rakendamist. See oleks midagi seesugust, nagu mujal maailmas (MCFD 2020) on üleminekuplaanid, millega lapsevanemat ja last haridusastmete vahetumisel toetatakse.

Eestis pole varem uuritud, kuivõrd erivajadustega laste üleminekul lasteaiast kooli tehakse koostööd lasteaia, kooli ja kohaliku omavalitsuse vahel ning millised on direktorite ja kohalike omavalitsuste haridusspetsialistide kogemused ja arvamused sellega seoses. Üleminek võib tähendada liikumist erirühmast tavakooli, sobitusrühmast erikooli, erirühmast erikooli jne – igal juhul on vaja tagada lapsele vajaliku toe (sobiliku hariduse) jätkumine. Uurimisprobleem on, miks erivajadustega lastele sujuvuse tagamine üleminekul lasteaiast kooli kipub ebaõnnestuma.

Magistritöö eesmärgiks on välja selgitada õppeasutuste juhtide ja kohalike omavalitsuste haridusametnike seisukohad, kuidas toetatakse erivajadustega lapse üleminekut lasteaiast kooli ja kuivõrd peetakse vajalikuks ja võimalikuks teha tõhusamat koostööd.

Töö uurimisküsimused on:

- 1) Millised on erivajadustega lapse üleminekut lasteaiast kooli toetavad tegevused lasteaia direktorite sõnul lasteaias, koolidirektorite sõnul koolis ning haridusametnike sõnul kohalikus omavalitsuses?

- 2) Kuivõrd rahul on õppeasutuste juhid ja haridusspetsialistid erivajadustega lapse ülemineku toetamisega lasteaiast kooli?
- 3) Milliseid täiendavaid koostöövõimalusi näevad erivajadustega lapse ülemineku toetamisel lasteaiast kooli õppeasutuste juhid ja haridusspetsialistid?

Metoodika

Valim

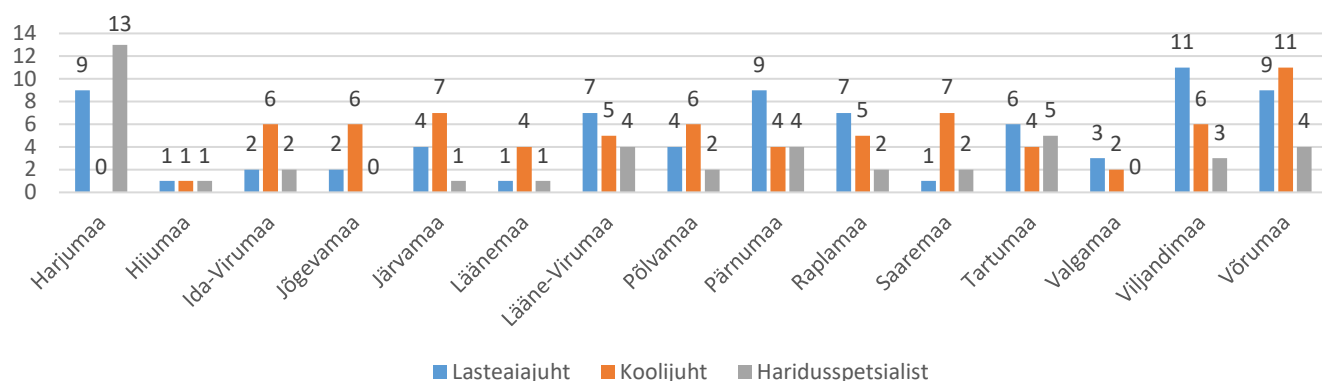
Valimi moodustamisel lähtuti Eesti Hariduse Infosüsteemis (EHIS) esitatud lasteaedade ja üldhariduskoolide andmetest ning kohalike omavalitsuste kodulehtedel olevatest andmetest. Arvestati esinduslikkuse põhimõtet ning kasutati lihtsat juhuvalimit. Maakondades, kus on õppeasutusi alla 40, arvati valimisse kõik lasteaiad ja koolid. Suuremates maakondades kasutati juhuväljavõttu: Harjumaal võeti valimisse iga kaheksas kool ja 11-s lasteaed; Tartumaal iga neljas kool ja lasteaed; Viljandimaal iga kolmas kool; Pärnumaal iga teine kool. Üleskutse uurimuses osaleda edastati 440-le õppeasutuse juhile ja 105-le haridusspetsialistile (vt tabel 1).

Tabel 1. Andmed vastajate kohta

Vastajad	Arv		Protsent vastanutest
	Kutse saadeti	Vastasid	
Lasteaiajuht	196	76	39
Üldhariduskooli juht	244	74	30
Haridusspetsialist	105	44	42
Kokku	545	194	36

Valimi moodustasid vastajad 79 kohalikust omavalitsusest. Küsimustikule vastati peaaegu kõikidest maakondadest (vt joonis 2). Lasteaiajuhtide küsitlusele vastati kõige enam Viljandimaal (N=11) ja kõige vähem Saare-, Lääne- ja Hiiumaal. Koolijuhtidest vastasid kõige aktiivsemalt Võrumaa koolijuhid (N=11) ning üldse ei vastanud Harjumaal koolijuhid. Haridusspetsialistid vastasid kõige enam Harjumaal (N=13) ning ühtegi vastust ei saanud Jõgeva- ja Valgamaalt.

Joonis 2. Vastajate (N=194) jaotus maakonniti

Küsimustikus paluti märkida tööstaaž, tabelis 2 on grupeeritud tööstaaž ajavahemike järgi. Vastanud lasteaiajuhtide keskmine tööstaaž on 13, haridusspetsialistidel 9 ja koolijuhtidel 8 aastat. 91% haridusametnikest on magistritasemel haridus, ülejäänutel rakenduskõrgharidus või bakalaureuseharidus. Keskmiselt on koolis 12 klassi, lasteaias kaheksa rühma ning haridusspetsialistidel koordineerida kuue kooli ja seitsme lasteaiategevust. Kuus haridusspetsialisti tegelevad ainult lasteaiadega või koolidega.

Tabel 2. Vastajate tööstaaž ja vastutusala

Tööstaaž (aastates)	Lasteaiajuht (N=76)	Koolijuht (N=74)	Haridusspetsialist (N=44)	
< 1	2	4	1	
1 - 5	26	34	24	
6 - 10	8	14	8	
11 - 20	27	14	4	
21 - 30	7	6	4	
31<	6	2	3	
M	13	8	9	
SD	9,97	8,05	10,78	
M ₀	5	1	2	
Arv	Klasse	Rühmi	Lasteaedu	Koole
1-5		20	25	27
6-10	50	31	9	11
11-20	15	24	8	6
21<	9	1	2	
M	12	8	7	6

Märkused. M – aritmeetiline keskmine; SD – standardhälve, M₀ - mood

Andmete kogumine

Küsitluse eeliseks peetakse, et selle abil saab koguda suure andmestiku (Hirsijärvi *et al.*, 2005) ja see sobib hästi arvamuste uurimiseks. Küsimustikud koostas töö autor eelnevalt läbitöötatud kirjandusallikatele (Ahtloa *et al.*, 2015; Erkan *et al.*, 2021; Euroopa Eripedagoogika ..., 2006; Häidkind, 2007a; Lang *et al.*, 2021; MCFD, 2020; Sillaste, 2020; Tammemäe *et al.*, 2020) toetudes ning juhendaja kaasabil.

Magistritöös kasutati kolme küsimustikku, mis koostati sihtgruppide kaupa: lasteaiajuhtid (vt lisa 1), koolijuhtid (vt lisa 2) ja haridusspetsialistid (vt lisa 3). Küsimustikud koosnesid kahest teemakohasest ja üldandmete osast. Esimeses osas olid küsimused erivajadustega lapse lasteaiast kooli üleminekut toetavate tegevuste kohta. Antud osas oli kolm küsimust, mis esitati kõikidele vastajatele ühtemoodi ning täiendavalt uuriti lasteaiajuhtidelt arenguestluses osalejate ning lapse arengu hindamise ja koolivalmiduskaardi koostajate kohta. Koolijuhtidel paluti lisaks hinnata koolivalmiduskaardi kooli esitamist ja sellel oleva info piisavust ning haridusametnikelt uuriti koolivalmiduskaardi esitamise kohustuslikkust. Teises osas olid küsimused koostöövõimaluste kohta ülemineku toetamisel ning kõigilt vastajatelt küsiti neli kattuvat küsimust. Kaasamise olulisust uuriti ainult haridusspetsialistidelt ning neilt küsiti ka tegevuste kohta, milles ametnikud on ülemineku toetamisel osalenud. Lasteaia- ja koolijuhtidelt koguti arvamusi üleminekut toetavate praktikate õnnestumise kohta. Kõik kolm küsimustikku koosnesid valikvastustega ja avatud küsimustest.

Pilootuuring viidi läbi 2024. aasta märtsikuu viimasel nädalal, kaasati igast sihtrühmast üks isik. Piloteerimise tulemusena täiendati küsitluse esimest küsimust (“Kui oluline on toetada erivajadustega last ja tema peret üleminekul lasteaiast kooli?”) kõikides ankeetides. Soovitus lisada juurde “ja tema peret” tuli ühelt haridusametnikult. Piloteerimisel kogutud vastuseid lõputöös ei kasutatud.

Uuring viidi läbi 2024. aasta aprillis. Aprillikuu esimesel päeval saadeti küsitlus Google Forms'i keskkonnas koos kaaskirjaga (vt lisa 4) uuringu kriteeriumitele vastavalt valitud õppeasutuste juhtide ja haridusspetsialistide e-posti aadressidele. Korduskutse edastati seitse päeva hiljem. Küsimustiku täitmiseks oli aega 11 päeva. Vastamine oli vabatahtlik ja vastata sai anonüümselt, vastajat ja vastuseid ei saa siduda konkreetse õppe- või ametiasutusega.

Andmete analüüs

Kvalitatiivsed andmed, mis saadi avatud vastustega küsimustest, koondati MS Wordi faili ning nende töötlemisel kasutati induktiivset kvalitatiivset sisuanalüüsi. Vastustest lähtuvalt leiti koodid ja neist moodustusi kategooriad (vt näide lisa 5). Kodeerimist sooritati autori poolt käsitsi kaks korda ning kolmandat korda programmiga QCAmap.org (*Qcamap.org, s.a.*). Kodeerimist viis autor läbi viiepäevaste vahedega, erinevusi võrreldi ning koode korrastati vastavalt selgunud erinevustele.

Kvantitatiivsete andmete analüüsimiseks kasutati tabelarvutusprogrammi MS Excel ja andmetöötlusprogrammi JASP. Andmete kirjeldamisel kasutati protsenti, aritmeetilist keskmist, standardhälvet, moodi, sõltumatute valimite t-testi.

Tulemused

Üleminekut toetavad tegevused

Esimene uurimisküsimus, millised on lasteaija- ja koolijuhtide ning haridusametnike sõnul erivajadustega lapse üleminekut lasteaiast kooli toetavad tegevused vastavalt kas lasteaias, koolis või kohalikus omavalitsuses. Selleks koguti andmeid järgmiste küsimuste kaudu: lasteaija direktori küsimustikust küsimused nr 1–7; kooli direktori küsimustikust küsimused nr 1–5; hariduspetsialisti küsimustikust küsimused nr 1–4.

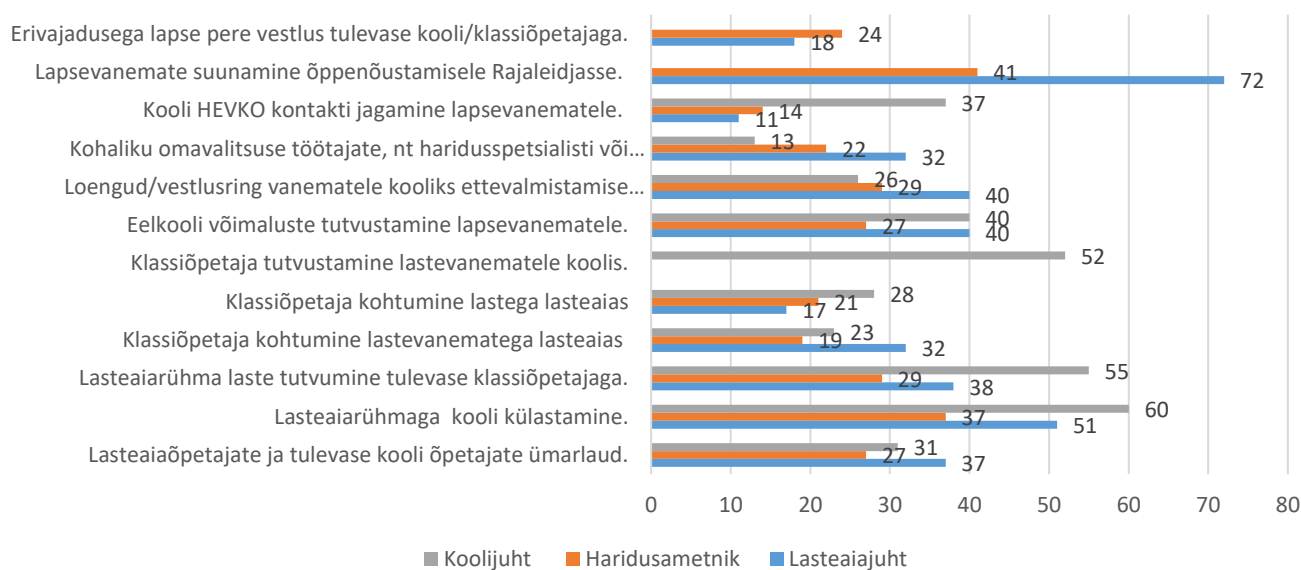
Erivajadustega lapse ja tema pere toetamise olulisust üleminekul lasteaiast kooli paluti hinnata kõikidel vastajatel. Üks lasteaiajuht oli kahtleval seisukohal, ülejäänud 193 vastajat pidasid toetamist pigem või väga oluliseks. Lasteaiajuhtid põhjendasid sagedamini, et oluline on suhtlus ja hea koostöö lapse perega (N=15 ehk 28%). Haridusametnikud tõid samuti välja lasteaija ja kooli omavahelise infovahetuse, mis tagab toetava ülemineku ning probleeme tekib vähem (N=12, so 35%).

Ülemineku toetamist peeti seega oluliseks, kuid millal peaks alustama üleminekut toetavate tegevustega? Vastajatel paluti märkida kuu ja aasta, millal tegevusi alustatakse, kui laps läheb kooli septembris 2024. Suurim hulk kõikidest küsitletutest (N=71 ehk 37%) märkisid, et erivajadustega lapse ülemineku toetamist peab alustama aasta enne kooli ning 35 vastajat (18%) arvas, et kohe, kui erivajadusi märgatakse (vt lisa 6).

Kõikidel vastajatel paluti märkida, milliseid üleminekut toetavaid tegevusi seni on rakendatud. Valida sai mitme vastusevariandi vahel ning lisada ka oma sõnadega tegevusi juurde.

Valitud vastused on koondatud joonisele 3. Vastati, et kõige enam rakendatakse lasteaiarühmaga kooli külastamist (N=148) ning lasteaiarühma laste tutvumist tulevase klassiõpetajaga (N=122). Lasteaiajuhtide (N=72) sõnul on enim rakendatud lapsevanemate suunamist Rajaleidja keskusesse, see oli kõige enam märgitud vastus ka haridusametnikel (N=41). Täiendavaid tegevusi etteantud valikute juurde lisasid 18 lasteaiajuhti, nt kooli ja lasteaia juhtkondade ümarlaud, juhtumikorraldaja kaasamist pere toetamiseks kooli valiku tegemisel ning linna haridusspetsialisti poolt korraldatud koosolekut kooliminevate laste vanematele. Koolijuhtide poolt olid kolm sagedamini valitud vastust: lasteaiarühma kooli külastamine (N=60), lasteaiarühma laste tutvumine tulevase klassiõpetajaga (N=55) ning klassiõpetaja tutvustamine lastevanematele koolis (N=55). 41 koolijuhti lisas täiendavaid tegevusi, mida tehakse koolides: eelkooli korraldamine kõikidele lastele (N=5), ühised tugispetsialistid lasteaias ja koolis, kes tunnevad ja toetavad last (N=4). Haridusametnike (N=19) täiendavatest vastustest selgus, et lisaks toimuvad kooli ja lasteaia tugispetsialistide kohtumised (N=2), laste ja pere heaoluspetsialisti vestlused perega, koolieelikute laager, kuhu on kaasatud lasteaiaõpetajad, tulevased klassiõpetajad ja lapsevanemad; valla eestvedamisel toimub lastevanemate kool ja projekt “Imelised aastad”.

Joonis 3. Erivajadustega laste üleminekut lasteaiast kooli toetavad tegevused (N=194)

Järgnevalt kirjeldatakse tulemusi, mis koguti vastajate rühmadelt nende tööpetsiifikast lähtudes. Lisas 7 on esitatud nii küsimused, vastusevariandid kui ka saadud tulemused.

Lasteaiajuhtide (N=65 ehk 86%) sõnul koordineeritakse erivajadustega lapse ülemineku seotud tegevusi ning sagedamini teeb seda HEVKO (N=15) või õppealajuhataja (N=8). Koordineerivad veel tugispetsialistid, juhtkond ja rühmaõpetajad. Arenguestlustel osalevad vanemad, õpetajad ja tugispetsialistid, tõid lasteaiajuhi (N=51 ehk 67%) välja. Vajadusel kaasatakse arenguestlustele ka HEVKO, pere tugiisik, tegevusjuhendaja, vallavalitsuse esindaja või sotsiaalpedagoog. Lapse arengu hindamisel ja koolivalmiduskaardi koostamisel osalevad juhtide (N=43; 57%) sõnul õpetajad ja tugispetsialistid ning 32 lasteaiajuhti tõi osalejatena välja lisaks juhtkonna esindaja. Täiendavalt kaasatakse veel muusika- ja liikumisõpetajat, ujumisõpetajat, eesti keele õpetajat ning HEVKO-t.

Haridusametnikelt ja lasteaiajuhtidelt uuriti, kas koolivalmiduskaart peaks olema kohustuslik dokument, mille lapsevanem peab erivajadustega lapse kohta koolile esitama. 96% vastanud haridusametnikest ja 92% lasteaiajuhtidest olid pigem või täiesti sellega nõus. Vastu ei olnud keegi, valiku “nii ja naa” märkis ära kuus lasteaiajuhti ja kaks ametnikku.

Koolijuhtidelt küsiti kogemusi koolivalmiduskaardi kooli esitamise ning koolivalmiduskaardil oleva info piisavuse kohta. 93% direktoritest vastas, et nende koolis küsitakse vanematelt koolivalmiduskaarti. Koolivalmiduskaardil oleva info piisavust selleks, et kohandada erivajadustega lapsele õppekorraldust, hindasid koolijuhid (N=39 ehk 53%) hinnanguga “pigem on abi”.

Esimese uurimisküsimuse vastusena selgus, et erivajadustega lapse ülemineku toetamine lasteaiast kooli on kõikide vastajate rühmade hinnangul oluline ning seda tehakse õppeasutustes ja kohalikes omavalitsustes. Leiti, et ülemineku toetamist on vaja alustada vähemalt aasta enne kooli. Toetavatest tegevustest, mida vastajate sõnul praegu rakendatakse, toodi sagedamini välja lapsevanemate suunamist Rajaleidjasse (lasteaiajuhi ja haridusametnikud), lasteaiarühmaga kooli külastamist, laste ja lapsevanemate kohtumist klassiõpetajaga (koolijuhid). Koolivalmiduskaardi esitamist lapsevanemalt koolile pidas üle 90% kõikidest vastajatest vajalikuks; kaardil kajastatud info kohta arvati, et seda võiks olla rohkem.

Hinnangud praegusele olukorrale

Magistritöö teise uurimisküsimusega sooviti saada teada, kui võrd rahul on õppeasutuste juhid ja haridusspetsialistid erivajadustega lapse ülemineku toetamisega lasteaiast kooli.

Kõikidelt vastajatelt küsiti, kui võrd ollakse rahul ülemineku toetamise korraldusega kohaliku omavalitsuse piires ning kui võrd vajalikuks peetakse koolivalmiduskaardi sisulist laiendamist ainult erivajadustega lastele, et selles esitatu lapse üleminekut lasteaiast kooli rohkem toetaks. Hinnanguid sai anda viie-palli süsteemis (1-ei ole üldse rahul kuni 5-väga rahul või 1-ei ole vajalik kuni 5-on väga vajalik) ja täiendavalt sõnaliselt põhjendades. Ülemineku toetamise korraldust hindasid vastajad keskmiselt 3,23 punktiga (levinuum vastus oli “nii ja naa”) ning koolivalmiduskaardi laiendamise vajalikkus sai keskmise hinnangu 3,38 (levinuum vastus oli “pigem on vajalik”). Vajadust koolivalmiduskaarti laiendada hindasid kõige kõrgemalt haridusametnikud (3,48). Tabelist 3 on näha, et mõlema küsimuse korral on sõltumatute valimite t-testi juures olev p väärtus suurem kui 0,05 ehk gruppide vahelised erinevused ei olnud statistiliselt olulised.

Täiendavalt tõid lasteaiajuhid (N=30, so 43% vastajatest) välja, et olemasolev koolivalmiduskaart on oluline ning muudatusi pigem ei soovi ja 15 juhti kirjutas, et koolivalmiduskaart koostatakse kõikidele lastele ning mida põhjalikum on kaart, seda parem. Koolijuhtide arvates on pigem ja väga vajalik koolivalmiduskaarti laiendada (N=41; 55%) ning nad (N=15) lisasid, et koolivalmiduskaart peaks andma terviklikuma pildi lapsest ja tema vajadustest. Haridusametnikud (N=22; 50%) vastasid, et vajalik on koolivalmiduskaarti laiendada. 16 haridusspetsialisti tõi esile, et laiendatud koolivalmiduskaart annaks parema ülevaate ning aitaks ka rohkem erivajadustega õpilast toetada.

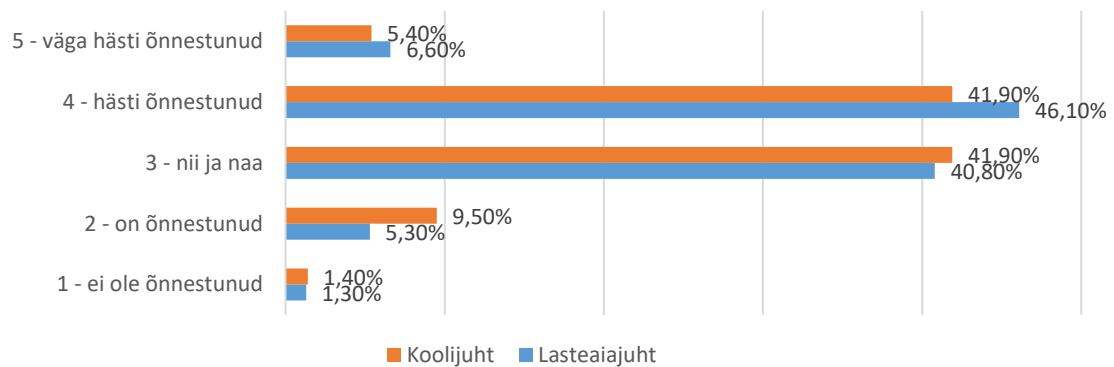
Tabel 3. Hinnangud ülemineku toetamisele ja koolivalmiduskaardi laiendamisele

Küsimused	Kokku	M		SD		t	p
		Juhid N=150	Ametnikud N=44	Juhid	Ametnikud		
Mil määral olete rahul erivajadustega lapse ülemineku toetamise korraldusega kohaliku omavalitsuse piires praegu?	3,23	3,21	3,34	0,98	0,75	-0,84	0,40
Kas peate vajalikuks praegu kehtiva koolivalmiduskaardi laiendamist ainult erivajadustega laste puhul?	3,38	3,34	3,48	1,02	0,98	-0,71	0,48

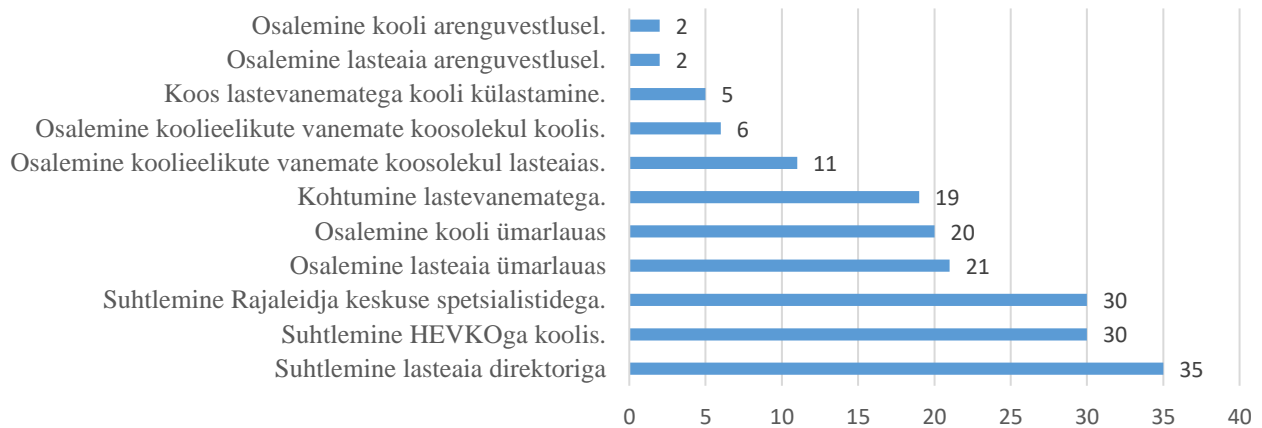
Märkused. M – keskmine; SD – standardhälve; t – t-väärtus; p – olulisus tõenäosus

Lasteaia- ja koolijuhtidelt uuriti, kuidas nad senist praktikat erivajadustega laste ülemineku toetamisel oma õppeasutuses. Ülemineku toetamine on hästi õnnestunud nii lasteaiajuhtide (N=35, 46%) kui ka koolijuhtide arvates (N=31, 42%) (vt joonis 4). Lasteaiajuhid (N=15) tõid õnnestumisena esile, et erivajadustega lapsed on asunud õppima neile sobivasse kooli ning tugiteenused on õpilastele tagatud. Ebaõnnestumisena märkisid lasteaiajuhid (N=3) vähest koostööd kooli ja vanematega. Koolijuhid (N=8) tõid esile, et ülemineku toetamine sujub paremini, kui lapse erivajadused on teada või lapsevanem jagab ise informatsiooni oma lapse kohta (N=5). Toetamise ebaõnnestumisena tõid koolijuhid (N=4) välja, et erivajadusi ei ole märganud või need ilmnevad alles I kooliastmes.

Joonis 4. Hinnang senisele ülemineku toetamise praktikale

Haridusspetsialistidelt uuriti, kui oluliseks peavad nemad endi kaasamist erivajadustega lapse ülemineku toetamisel. Pigem või väga oluliseks hindas ametniku kaasamist 50% (N=22) vastajatest, natuke vähem oldi kahtleval seisukohal (“nii ja naa”) (N=20; 45%). Järgnevalt paluti märkida tegevused, milles haridusspetsialist on osalenud. Kõige rohkem nimetasid spetsialistid suhtlemist lasteaia direktoriga (N=35; 80%), seejärel Rajaleidja keskuse spetsialistidega (N=30; 68%) ning kooli HEVKOga (N=30; 68%) (vt joonis 5).

Joonis 5. Üleminekut toetavates tegevustes osalemine (N=44)

Täiendavalt lisasid haridusspetsialistid ise juurde suhtlemist rühmaõpetajaga, koolijuhtide ümarlauda (N=2) ning ka ümarlauda omavalitsuses, kuhu kaasatakse kõik õppeasutuste juhid, HEVKOid, vallavalitsuse spetsialistid ja vajadusel tugispetsialistid.

Teise uurimisküsimuse vastusena selgus, et nii õppeasutuste juhid kui ka haridusspetsialistid on erivajadustega lapse ülemineku toetamisega lasteaiast kooli keskmiselt pigem rahul. Koolijuhtidest enamik oli arvamusel, et kehtivat koolivalmiduskaarti võiks muuta. Lasteaiajuhid koolivalmiduskaardi laiendamist pigem ei soovinud. Pooled haridusspetsialistid pidasid enda kaasamist ülemineku toetamisel oluliseks ja kõige sagedasem oli vastus, et nende poolt toimub suhtlemine lasteaia direktoriga.

Täiendavad koostöövõimalused

Kolmanda uurimisküsimusega sooviti saada teada, milliseid täiendavaid koostöövõimalusi näevad erivajadustega lapse ülemineku toetamisel lasteaiast kooli õppeasutuste juhid ja haridusametnikud.

Küsimustike kaks viimast avatud küsimust olid kõikidele vastajatele ühesugused. Vabas vormis paluti nimetada täiendavaid üleminekut toetavaid tegevusi ja igal vastajal oli võimalus lisada esitatud teema kohta täiendavat informatsiooni (seda kasutas 58 vastajat). Et vastajate poolt lisatud info oli sarnane (toodi välja toetamise võimalusi), siis mõlema küsimuse vastused ühendati ja kategoriseeriti ühekorraga (vt tabel 4).

Vastustest moodustus neli kategooriat – ressursid, info liikumine, koostöö ja hoiakud. Ressursside kategooria vastustest selgus, et puudus on tugispetsialistidest ning ametikohtadest,

piisavalt ei ole abipersonali, kes aitaks toetada erivajadustega last. Välja toodi juhtumikorraldaja ning HEVKO vajadus, et paremini korraldada toetavaid tegevusi nii personalile kui ka vanematele. Info jagamise ja liikumise probleemid erinevate osapoolte vahel selgusid vastustest, mis moodustasid kategooria “info liikumine”. Vastajad tõid välja koostöö vajadust nii vanemate, lasteaia kui ka kooli ja kohaliku omavalitsuse vahel ning koolituste vajadust vanematele. Neljas kategooria moodustus vastustest, mis kajastasid hoiakuid. Vastajad tõid esile ning rõhutasid, et erivajadustega lapse ümber on vaja luua toetav keskkond ning kujundada piirkonnas sallivat suhtumist selle sihtrühma suhtes.

Tabel 4. Täiendavad toetavad tegevused

Kategooriad	Koodid	Näited
Ressursid	Spetsialistide puudus; ametikohtade puudus; erirühmade kohtade puudus; juhtumikorraldaja vajadus; koolitusvajadus juhtidele.	LA: Lasteaias oleks tarvis täiskohaga eripedagoogilist personali. Samuti on puudus tasandusrühma kohtadest. KO: Anda rohkem ametikohti toetamiseks last ja lapsevanemat. Loodan, et kunagi rakendub ka Eestis nende riikide praktika, kus erivajadustega lapse arengut ja peret toetab juhtumikorraldaja, tuues kokku erinevate valdkondade spetsialistid. HA: KOVis võiks olla tugiteenuste keskus.
Info liikumine	Koolivalmiduskaardi liikumine; Rajaleidja keskuse info liikumine; info jagamine; üleminekukava lasteaiast kooli.	LA: Koolivalmiduskaardi üleminek lasteaiast kooli oleks automaatne. KO: Rajaleidja otsus ei tohiks olla mõjutatud lapsevanema survest. HA: Rohkem info jagamist ja omavahelist koostööd, aga jälgides isikukaitse andmete seadust.
Koostöö	Vanemate, lasteaia ja kooli vaheline koostöö; koolitused vanemale; spetsialistide hea koostöö.	LA: Meie KOVis süsteemsus puudub. Osapoolte koostöö kaootiline. Harida lapsevanemaid, teha koolitusi, vestlusringe. KO: KOV võiks erivajadusega (näiteks LÕK puhul) lapse vanemale selgitada ja soovitada õppimisvõimalust erikoolis. HA: Koolil peaks olema süsteemsem ettevalmistus lapse vastu võtmisel.
Hoiakud	Lasteaias käimise kohustus; toetav keskkond; tolerantsus.	LA: Kõik lapsed peaksid läbima koolieelse rühma. KO: Kindlasti on vaja erivajadusega lapse juures luua võimalikult toetav keskkond. HA: Kujundada piirkonnas sallivat suhtumist, tolerantsust erivajadustega lastele.

Märkused. LA – lasteaiajuht, KO – koolijuht, HA - haridusametnik

Kolmanda uurimisküsimuse vastusena selgus, et hoolimata üldiselt rahulolust praeguse ülemineku toetamisega, näevad õppeasutuste juhid ja haridusametnikud mitmeid kitsaskohti. Need on seotud ressursidega, mida võiks olla rohkem ja hoiakutega, mis piirkonnas (kaasava) hariduse suhtes valitsevad. Kaks kategooriat – info liikumine ja koostöö – moodustus sellistest vastustest, mis osutavad arenguruumile vastajate endi tööga seoses. Et vald ja linn peavad muuhulgas erivajadustega inimeste üle arvestust ja korraldavad nende õpetamist, siis võiks olla võimalik info liikumise ja koostöö osas ka aktiivsemalt lahendusi otsida.

Arutelu

Eestis on alusharidus kättesaadav kõigile lastele ning enamik lastest käib lasteaias (HTM, 2021), mis loob head eeldused sujuvaks üleminekuks lasteaiast kooli. Üleminekut lasteaiast kooli peetakse oluliseks, on selgunud erinevatest uuringutest (Erkan *et al.*, 2021; Klasnic *et al.*, 2022; Paaliste, 2014; Sillaste, 2020), kuid kuivõrd tehakse koostööd ülemineku toetamisel lasteaias- ja koolijuhtide ning kohaliku omavalitsuse haridusametnike vahel, ei ole varem Eestis uuritud. Info lapse eripära ja vajaduste kohta jõuab lasteaiast kooli ainult siis, kui vanem seda jagab, ning sageli toimub see liialt hilja. Süsteemsem infovahetus ning erivajadustega lapse ja pere toetamine võiksid tagada sujuvama ülemineku lasteaiast kooli.

Magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada õppeasutuste juhtide ning kohalike omavalitsuste haridusametnike seisukohad erivajadustega lapse lasteaiast kooli ülemineku toetamise kohta. Eesmärgi saavutamiseks püstitati kolm uurimisküsimust ning viidi läbi küsitlus. Järgnevalt arutletakse saadud tulemuste üle uurimisküsimuste kaupa.

Lapse arengu toetamiseks tuleb jälgida tema arengut (Klasnic *et al.*, 2022) ning leida võimalusi ja lahendusi lapse erivajadustest lähtuvalt. Esimene uurimisküsimus oli, et millised on erivajadustega lapse üleminekut lasteaiast kooli toetavad tegevused lasteaiajuhtide, koolijuhtide ja kohaliku omavalitsuse haridusspetsialistide sõnul. Erivajadustega lapse ja tema pere toetamist üleminekul lasteaiast kooli pidasid vastajad oluliseks. Toetavate tegevustega peab 37% vastajate hinnangul alustama vähemalt aasta enne kooli. 18% vastajatest arvas, et alustama peab kohe, kui erivajadusi märgatakse. Kui laps alustab lasteaias käimist näiteks kolmeaastaselt, siis ta tõenäoliselt ei vaja kohe ülemineku toetamist lasteaiast kooli. Võib arvata, et vastajad laiendasid küsimust ning pidasid silmas lapse arengu toetamist, millega tõepoolest on vaja alustada võimalikult vara. Kui koolini on aega üle aasta, siis pigem ei ole võimalik teada, millise

tulemuseni lasteaias lõpuks jõutakse ning millised valikud kooli osas on asjakohased. Antud vastusest, et toetamist tuleb alustada kohe, kui erivajadusi märgatakse, võib ka välja lugeda, et märkamine toimub pigem liiga hilja, st alles lasteaias lõpetamisel. Samas on see kooli poolt vaadates ikkagi “varajane märkamine”, sest järgmine õppeasutus saab vajalikud kohandused planeerida 1. klassis.

Üleminekut toetavatest tegevustest, mida lasteaiajuhid nimetasid, tõusis esile lapsevanemate suunamine Rajaleidja keskusesse (rakendab 95%). Et käesolevas töös võeti erivajadustega laste defineerimise aluseks see, et lapsele on soovitatud õppimist sobitus- või erirühmas ning tõenäoliselt vajab ta koolieas tühustatud või erituge, siis mõlemad soovitused annab tõesti kooliväline nõustamismeeskond. Samas Rajaleidja keskused asuvad maakonnakeskustes ja on vähetõenäoline, et neis suudetakse toetada üleminekut konkreetsest lasteaiast konkreetse kooli. Kohalikul tasandil toodi sagedamini välja, et lasteaiarühm tutvub kooli ja klassiõpetajaga. Kogu rühmaga toimuvad koolikülastused ei ole oma olemuselt erivajadustega last ning peret toetavad (kui pole just tegemist erirühmaga). Erivajadustega laps ja tema pere vajavad individuaalsemat lähenemist: võimaluste tutvustamist konkreetses koolis või klassis ning kooli meeskond peab mõistma lapse erivajadusi, millega tuleb neil hakata õpetamise protsessis arvestama. Seega ei ole erivajadustega lapsele ainult kooli külastamisest ja õpetaja tutvustamisest piisavalt abi. Türgis läbi viidud uuringus (Hacıbrahimoğlu & Kargin, 2017) selgus, et kooliõpetajad ootavad erivajadustega õpilase kohta infot enne kooli suvevaheaega. Seega võiks olla hiljemalt kevadel kasutusel pigem individuaalsed kohtumised, kui kooli hakkab minema erivajadustega laps.

Magistritöö küsitluses osalenud koolijuhtide vastustest selgus, et koolides küsitakse vanematelt koolivalmiduskaarte (93%) ning 53% koolijuhtidest märkisid, et koolile esitatud koolivalmiduskaartidel on infot piisavalt, et erivajadustega lapse jaoks õppekorraldust kohandada. Varasemate uuringutega võrreldes on näha, et koolivalmiduskaartide väärtustamine on tõusnud. 2012. aastal vastasid 38% klassiõpetajatest (Kunto, 2012), et vanematelt küsiti koolis koolivalmiduskaarti, ja kaks aastat hiljem läbi viidud küsitluses (Paaliste, 2014) tõid 80% õpetajatest välja koolivalmiduskaardi esitamist kooli. Koolivalmiduskaardi rakendamise ettepanek tehti esialgu üksnes erivajadustega lastele (Häidkind, 2007b), kuid 2011. aastast on koolivalmiduskaartide koostamine kohustuslik kõikidele kooli minevatele lastele (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999/2024). Tänapäeval mõeldakse erivajadustega lapse all eelkõige last, kes

vajab oma eakaaslastega võrreldes rohkem tuge (inimesi, tegevusi ja kulutusi). Ülemineku perioodi läbi mõtlemine (üleminekuplaan, MCFD, 2020) võiks toetada perekonda, last ja kooli tugimeeskonda, aidata kokku hoida ressursse ja kaitsta eriliigilisi isikuandmeid.

Teise uurimisküsimusega koguti hinnanguid tänasele olukorrale seoses erivajadustega lapse ülemineku toetamisega lasteaiast kooli. Rahulolu ülemineku toetamise korraldusega kohalikus omavalitsuses oli keskmiselt 3,23 punkti (sagedaseim vastus oli “nii ja naa”). Enam olid rahul haridusametnikud, hinnang ei olnud juhtidest statistiliselt oluliselt erinev. Vastajatelt uuriti, kui vajalikuks peavad nemad täna kehtiva koolivalmiduskaardi vormi laiendamist ainult erivajadustega lastele. Keskmine hinnang oli 3,38 (pigem on vajalik), mis on üle keskmise 5-palli süsteemis. Samas ei tekkinud täiendavatest vastustest kindlust, et vastajad mõistsid, mida küsimusega sooviti teada saada ning võib arvata, et vastajad ei ole päris kindlad, mida koolivalmiduskaardi muutmine võib kaasa tuua. Lasteaiajuhid koolivalmiduskaardi laiendamist pigem ei soovi. Lasteaia poolt vaadates võidakse koolivalmiduskaarti võtta kui kohustuslikku dokumenti, mille koostamine kõikidele kooliminejatele on suur töö. Eesmärk (kindlustada ülemineku sujuvus) võib jääda tagaplaanile, sest keskendutakse eelkõige lapse arengutaseme võrdlemisele 6–7a lapse eeldatavate arengutulemustega (Koolieelse lasteasutuse ..., 2008/2011). Et lasteaias ei pruugita teada, millisesse kooli lapsevanem oma lapse lõpuks otsustab panna, kas see üldse kooli jõuab, võib koolivalmiduskaardi koostamine olla pelgalt lapsevanemale suunatud. Koolijuhid seevastu olid arvamusel, et koolivalmiduskaarti oleks vajalik laiendada. Tulemus paistab osutavat, et eelneva arengu ja lapse toevajaduse kohta vajabki rohkem ja sisukamat teavet eelkõige kool, kus tuleb järgnev hariduse pakkumine üles ehitada. Tulemus võib viidata, et koolivalmiduskaartidel olev teave on praegu liiga kesine või üldine ja sellest on erivajadustega lapse puhul vähe abi.

Haridusspetsialistide vastustest selgus, et laiendatud koolivalmiduskaart annaks parema ülevaate ja aitaks erivajadustega õpilast järjepidevalt toetada. Kindlasti ei ole praegune koolivalmiduskaart võrreldav üleminekuplaaniga, mida rakendatakse näiteks Ameerikas ning mille koostamist koordineerib eraldi isik (MCFD, 2020). Pooled haridusametnikest pidasid iseenda osalemist ülemineku toetamisel oluliseks või väga oluliseks ning 45% vastas olulisuse kohta “nii ja naa”. Kõige sagedamini märgiti üleminekut toetava tegevusena suhtlemist - 80% lasteaiadirektoriga, 68% nii kooli HEVKO kui ka Rajaleidja spetsialistidega. See tulemus võib osutada, et haridusametnikul ei ole piisavalt ülevaadet erivajadustega lapse üleminekut

toetavatest tegevustest, mida tehakse õppeasutustes. Vähene teadmine või kaasatus võib olla mõjutatud nii ettevalmistusest, kogemustest kui ka töökoormusest. Õppeasutuste juhid omakorda võivad soovida olla autonoomsed ning ei kaasa haridusspetsialiste või teevad seda ainult raskemate juhtumite korral, kus võib olla vaja täiendavat tuge.

Täiendavate koostöövõimaluste kohta püstitati töö kolmas uurimisküsimus. Õpetaja üheks ülesandeks on lapsevanema nõustamine, näiteks arenguvestluse vormis (Kutsestandard. Õpetaja..., 2020; Koolieelse lasteasutuse ..., 2008/2011). Kohaliku omavalitsuse haridusametnik on õppeasutuse pidaja esindaja, kes toetab muuhulgas piirkonnas elava erivajadustega lapse koolimineku ja koolijuhti tingimuste tagamisel õpetamiseks (Eesti Vabariigi haridusseadus, 1992). Paremaks ülemineku toetamiseks on uuringus osalejate hinnagul vaja rohkem ressursse, edendada info liikumist ja koostööd ning tegeleda inimeste hoiakutega. Kui arvestada, et ülemineku toetamisega praegu päris rahul ei oldud, siis tuleks läbi mõelda, kuidas koostöös erivajadustega last toetada, kes millise etapi eest vastutab ja kogu ülemineku protsessi koordineerib. Selle uuringu alusel saab pakkuda, et isik, kes koondab informatsiooni ning koordineerib erivajadustega lapse ülemineku toetamise protsessi lasteaiast kooli, võiks Eestis olla kohaliku omavalitsuse haridusspetsialist. Tema ülesandeks on igapäevaselt tegeleda valla/linna haridusküsimustega, sh teha koostööd sotsiaalosakonnaga, mille kaudu tõhustatud ja erituge vajavad lapsed samuti erilise tähelepanu all on (Sotsiaalministeerium [SoM], 2023). Erivajadustega laste tugisüsteemi reformi (SoM, 2021) raames on planeeritud valla/linna sotsiaalteenuste koordineerijaks lastekaitseametnik. Seega haridusametnikul võiks analoogne koordineerija roll olla hariduse kui tervikliku teenuse osas. HEVKO, kelle rolli on üha enam tähtsustatud nii lasteaias (Juhendmaterjal õpilase ..., 2020) kui ka koolis, võiks olla toetav osapool õppeasutuses. Igalt tasandilt kaasatud konkreetne inimene aitaks kaasa paremale koostöö toimimisele ülemineku toetamisel.

Magistritöö käigus kogutud materjali analüüsidest saab öelda, et koostööd soovitakse erivajadustega lapse üleminekul lasteaiast kooli teha, kuid puudub arusaadav süsteem, selle koordineerimine. Kitsaskohana antud uurimustöös näeb töö autor, et küsitluse vastajad ei tea, mida tähendab üleminekuplaan ning töö autor ei selgitanud piisavalt antud dokumendi eesmärki ja olemust. Saadud vastustest selgus, et küsimustiku küsimused olid kohati sõnastatud keeruliselt ning seetõttu võisid vastajad olla vastamisel ebakindlad. Seega tuleks küsimused rohkem läbi

mõelda ja töö autori arvates toetanuks ka suurema-arvuline piloteerimine. Edaspidi võiks seda teemat uurides kasutada pigem intervjuud, kus saab täpsemalt selgitusi jagada ja küsida.

Uurimuse peamiseks väärtuseks on ülevaade õppeasutuste juhtide ja haridusametnike seisukohtadest erivajadustega lapse lasteaiast kooli ülemineku toetamisel. Valim oli küllaltki suur ja esinduslik. Koondatud seisukohad annavad ülevaate nii toetamise vajadusest kui ka võimalustest, mida veel võiks kasutada. Täiendavalt võiks uurida kohaliku omavalitsuse löikes, kuidas viimasel lasteaia-aastal ning 1. klassi alguses õppeasutuste ja haridusametnike omavaheline suhtlus toimub. Juhtumianalüüsi alusel saaks ka anda konkreetsemaid soovitusi süsteemseks lähenemiseks valla/linna tasandil. Antud magistr töö tulemused võiksid huvi pakkuda kohalike omavalitsuste haridusametnikele ja ka õppeasutuste juhtidele, et üksteise vaatenurki mõista ja paremini koostööd korraldada.

Tänuõnad

Täna oma juhendajat Pille Häidkindi mõistva ja toetava suhtumise, konstruktiivse tagasiside ning julgustamise eest. Täna pilootküsitluses osalejaid ja kõiki küsitlusele vastajaid. Andmete analüüsimise protsessi ja meetodite kohta jagasid häid nõuandeid Liina Lepp ja Karmen Kalk, täna teid. Täna Elen Ruusi, kes aitas inglisekeelse kokkuvõttega. Suur tänu oma lähedastele, kes minusse uskusid ja mind toetasid.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega

Kaidi Maask

/allkirjastatud digitaalselt/

19.05.2024

Kasutatud kirjandus

- Ahtola, A., Turunen, T., Björn, P. M., & Poikonen, P-L. (2015). The Concordance between Teachers' and Parents' Perceptions of School Transition Practices: A Solid Base for the Future. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 168-181.
<https://doi.org/10.1080/00313831.2014.996598>
- Avaste, A., & Aasmaa, H. (2015). *2011-2014. a eri- või sobitusrühma lõpetanud laste erivajaduste kajastumine koolivalmiduskaartidel*. [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/49256>
- Cook, K. D., Dearing, E., & Zachrisson, H. D. (2017). Information sharing between teachers and early education programs during school entry in Norway: associations with children's school adjustment and success in the first year. *International Journal of Child Care and Education Policy* 11, 14. <https://doi.org/10.1186/s40723-017-0039-5>
- Eesti Vabariigi haridusseadus (1992). *Riigi Teataja I 1992, 12, 192*.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/968165>
- Eesti Vabariigi põhiseadus (1992). *Riigi Teataja I 1992, 26, 349*.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/115052015002>
- Einaru, E. (2015). *Koolieelikute vanemate ootused kooli eelkoolile ja hinnang lasteaias tehtavale kooliks ettevalmistustööle Tartu linna lasteaedade ja eelkoolide näitel*. [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/48236>
- Erkan, N. S., Elkin, N., Kavgaoglu, D., Dörterler, S. Ö., & Kerigan, B. (2021). Views of Kindergarten and First-Grade Teachers on School Readiness. *Theory and Practice in Child Development*, 1(1), 1-24. <https://doi.org/10.46303/tpicd.2021.2>
- Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur (2006). *Individaalsed üleminekuplaanid. Toetus üleminekul koolist tööellu*. https://www.europeanagency.org/sites/default/files/individual-transition-plans_itp_et.pdf
- Hacıbrahimoglu, B. Y., & Kargin, T. (2017). Determining the Difficulties Children with Special Needs Experience during the Transition to Primary School. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 17(5), 1487–1524. <https://doi.org/10.12738/estp.2017.5.0135>

- Haridus- ja Teadusministeerium. (2021). *Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035*.
https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-09/1._haridusvaldkonna_arengukava_2035_kinnitatud_11.11.21.pdf
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2022). *Tulemusaruande analüütiline lisa*.
https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-08/2022_TA_anal%C3%BC%C3%BCtiline_lisa.pdf
- Haridus- ja Noorteamet. (2021). *Õpilase individuaalsuse arvestamine võimetekohase õppe tagamisel. Juhendmaterjal*. <https://harno.ee/sites/default/files/documents/2022-01/Individuaalsuse%20arvestamine%20j%C3%B5ukohase%20%C3%B5ppe%20tagamisel%202022.pdf>
- Haridus- ja Noorteamet. (2022). *Õpilase toetamine koolis*.
https://harno.ee/sites/default/files/documents/2023-03/Juhendmaterjal_õpilase_toetamiseks_22_1.pdf
- Hirsijärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2005). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.
- Häidkind, P. (2007a). *Erivajadustega lapsed lasteaias*. Psühhosotsiaalse keskkonna juhendmaterjal koolieelsetele lasteasutustele. Lk 29-34. Tervise Arengu Instituut.
- Häidkind, P. (2007b). Lasteaiaõpetaja alustab. L. Tiirmaa (toim), *Erivajadustega lapse ja noore toetamise võimalusi hariduse omandamisel* (lk 7–10). Riiklik Eksami- ja kvalifikatsioonikeskus.
- Juhendmaterjal õpilase toetamiseks koolis (2020). Tallinn: SA Innove. <https://rajaleidja.ee/wp-content/uploads/2020/02/Juhendmaterjal-%C3%B5pilase-toetamiseks-koolides-07.02.2020.pdf>
- Jõgi, E. (2015). *Lasteaialaste eelkooli paneku põhjused Tartu linna eelkoolides käivate laste vanemate hinnangul*. [bakalaureusetöö, Tartu Ülikool]. DSpace.
<http://hdl.handle.net/10062/48121>
- Klasnić, I., Duranović, M., & Vragović, A. (2022). A critical incidents analysis - Children`s school readiness. *Cypriot Journal of Educational Science*, 2061-2075.
<https://doi.org/10.18844/cjes.v17i6.7498>
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008/2011). *Riigi Teataja I 2008, 23, 152*.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>

- Koolieelse lasteasutuse seadus (1999/2024). *Riigi Teataja I 1999*, 27, 387.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/114032011006>
- Kunto (2012). *Koolivalmiduskaardi vorm ja sisu lasteaiast ning esimese klassi õpetajate nägemuses*. [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/28104>
- Kutsestandard, eripedagoog, tase 7*. (2024).
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/11205094>
- Kutsestandard, logopeed, tase 7*. (2024).
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/11252591>
- Kutsestandard, õpetaja, tase 6*. (2020).
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10824210>
- Kutsestandard, õpetaja, tase 7*. (2020).
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10824233>
- Kööp, K. (2017). Koostöö lastevanematega. K. Nugin, & T. Õun (toim), *Õppe- ja kasvatusetegevus lasteaias* (lk 345-346). Tartu: Atlex.
- Lang, A., Sandre, S-L., Kallaste, E., & Sõmer, M. (2021). *Alushariduse ja lapsehoiu uuring*.
https://centar.ee/failid/alushariduse_raport/index.html
- Lasteaiast kooli ülemineku toetamine*. (s.a.) <https://www.htk.tartu.ee/teenused/lasteaiast-kooli-ulemineku-toetamine>
- Lubja, K., & Savimägi, A. (2021). *Lasteaiast logopeedide ja eripedagoogide kogemused ja arvamused seoses koolikohustuse täitmise edasilükkamisega ning lisa-aastal rakendatud meetmetega*. [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/73230>
- Lõhmus, R. (2018). *Klassiõpetajate hinnangud koolivalmiduskaardile Tallinna ja Tartu näitel*. [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/61530>
- Läänesaar, J. (2014). *Haridusliku erivajadusega õpilaste hariduslikud võimalused ühe väikese maakooli näitel*. [bakalaureusetöö, Tartu Ülikool]. DSpace.
<http://hdl.handle.net/10062/36327>
- MacLeod, K., Causton, J. N., Radel, M., & Radel, P. (2017). Rethinking the Individualized Education Plan process: voices from the other side of the table. *Disability and Society* 32(3), 395, 396. <https://doi.org/10.1080/09687599.2017.1294048>
- Mandri, M. (2019). *Üleminekut lasteaiast kooli toetav projekt "Sõber kutsub kooli uudistama"*: *tegevusuuring*. [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/65095>

- Meemaa, S. (2017). *Hariduslike erivajadustega õpilaste tugiteenuste kättesaadavus Pärnu Ülejõe Põhikooli näitel*. [lõputöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/58096>
- Mihklepp, M. (2020). *Lasteaiaõpetajate ja klassiõpetajate koostöö lapse sujuva ülemineku toetamiseks lasteaiast kooli*. [bakalaureusetöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/69390>
- Ministry of Children and Family Development. (2020). *Transition Planning for Youth with Special Needs. A Community Support Guide*. <https://bc-cfa.org/wp-content/uploads/2020/12/transition-planning.pdf>
- Neudorf, E., Ugaste, A., Tuul, M., & Mikser, R. (2017). Lasteaiaõpetajate uskumused seoses laste üldoskuste arendamisega riikliku õppekava alusel: lisaseletus lasteaiast koolistumise põhjustele. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, nr 5(2), 54-79. <https://doi.org/10.12697/eha.2017.5.2.03>
- Nowak, H. I., Broberg, M., & Starke, M. (2020). Opportunity to participate in planning and evaluation of support for children with disabilities: Parents' and professionals' perspectives. *Journal of Intellectual Disabilities* 24 (1), 5-20. <https://doi.org/10.1177/174462951875622>
- Paaliste, A. (2014). *I klassi õpetajate ja HEV koordinaatorite seisukohad koolivalmiduskaardi ja 7a lapsele sujuva koolimineku tagamise kohta*. [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/42150>
- Palts, K., & Häidkind, P. (2014). *Lapse arengu hindamine*. Lapse arengu hindamise ja toetamise juhendmaterjal koolieelsetele lasteasutustele. (lk 7-29) Haridus- ja Teadusministeerium.
- Preschool to Kindergarten IEP. Preschool to Kindergarten IEP Transition (2020). *Ohio Department of Education*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED619734.pdf>
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2010). *Riigi Teataja I 2010*, 41, 240. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13332410>
- Qcamap.org*. (s.a.) <https://www.qcamap.org/ui/login>
- Raudsepp-Alt, U. (2008). *Koolikohustuse lävel*. Koolimineku lävel. (lk 13–14). Kirjastus Ilo.
- Rebane, H. (2010). *Arenguestluste läbiviimine ühe Põlvamaa põhikooli näitel*. [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/16623>

- Sillaste, M. (2020). *Koolivalmiduskaardi sidusrühmade vaheline kommunikatsioon Tallinna näitel*. [magistritöö, Tallinna Ülikool]. ETERA.
<https://www.etera.ee/zoom/106615/view?page=1&p=separate&tool>
- Sotsiaalministeerium. (2021). *Erivajadusega laste tugisüsteemi reform*.
<https://sm.ee/erivajadusega-lastetugisusteemi-reform-0>
- Sotsiaalministeerium. (2023). *Erivajadusega lapse vanemale vajaliku abi ja õige asutuse leidmiseks juhendmaterjal*. https://sm.ee/sites/default/files/styles/media_full/public/2023-11/Juhend%20erivajadustega%20peredele-1.png
- Stein, K., Veisson, M., Õun, T., & Tammemäe, T. (2018). Estonian preschool teachers' views on supporting children's school readiness. *Education 3-13* 47(3), 1-13.
<https://doi.org/10.1080/03004279.2018.1539113>
- Tammemäe, T., Tuul, M., Lilleoja, L., Õun, T., Peterson, T., & Meesak, A-M. (2020). *OECD rahvusvahelise alushariduse ja laste heaolu uuringu IELS 2018 tulemused Eestis*.
https://harno.ee/sites/default/files/documents/2021-04/iels_raport_2020.pdf
- Tohv, S. (2023). *Toimetulekuõppe lisaõppe aasta õpilaste toetamise võimalused jätkuõppesse asumisel koolide õppekavade ning õpetajate hinnangute põhjal*. [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <https://hdl.handle.net/10062/9126>

LISAD

Lisa 1. Küsimustik lasteaia direktorile

Lugupeetud lasteaia juht!

Käesolev küsimustik on koostatud Tartu Ülikooli eripedagoogika eriala magistr töö raames, mille eesmärk on välja selgitada õppeasutuste juhtide ja kohalike omavalitsuste haridusametnike seisukohad erivajadustega lapse lasteaiast kooli ülemineku toetamise kohta. Andmeid kasutan üksnes selle uurimuse raames ja üldistatult.

Palun täitke küsimustik antud lingil hiljemalt 11.04.2024.

Ette tänades

Kaidi Maask

Eripedagoogika ja logopeedia õppekava magistrant

Erivajadustega laste lasteaiast kooli üleminekut toetavate tegevuste kavandamine ja korraldamine

1. Kui oluline on Teie arvates toetada erivajadustega last ja tema peret üleminekul lasteaiast kooli?

- 1 - ei ole üldse oluline
- 2 - pigem ei ole oluline
- 3 - nii ja naa
- 4 - pigem oluline
- 5 - väga oluline

Palun põhjendage vastust

---

2. Millal tavaliselt alustatakse Teie lasteaias erivajadustega lapse üleminekut toetavate tegevustega lasteaiast kooli?

Näiteks alustab laps kooli septembris 2024.

Toetavate tegevuste alustamine lasteaias : .....(kuu, aastaarv)

3. Kas lasteaias koordineerib keegi erivajadustega lapse lasteaiast kooli üleminekuga seotud tegevusi?

- Jah.
- Ei

Kui vastasite jah, palun täpsustage - kes? (ametnimetus)

---

4. Kohustuslik on arenguvestlus koolimineva lapse vanematega. Kes osalevad tavaliselt erivajadustega lapse arenguvestlusel Teie lasteaias?

- vanemad ja õpetajad
- vanemad, õpetajad ja tugispetsialistid
- vanemad, õpetajad, tugispetsialistid ja juhtkonna esindaja

Keegi veel? Kes? (amet)

---

5. Kohustuslik on koolivalmiduskaardi koostamine. Kes osalevad tavaliselt erivajadustega lapse arengu hindamisel ja koolivalmiduskaardi koostamisel Teie lasteaias?

- õpetajad
- õpetajad ja tugispetsialistid
- õpetajad, tugispetsialistid ja juhtkonna esindaja

Keegi veel? Kes? (amet)

---

6. Kas koolivalmiduskaart peaks olema kohustuslik dokument, mille lapsevanem peab erivajadustega lapse kohta koolile esitama?

- 1 - ei ole üldse nõus
- 2- pigem ei ole nõus
- 3 - nii ja naa
- 4 – pigem olen nõus
- 5- olen täiesti nõus

7. Mõelge viimase kolme aasta peale.

Milliseid erivajadustega laste üleminekuid toetavaid tegevusi lasteaiast kooli Teie lasteaias veel rakendatakse?

- Lasteaiaõpetajate ja tulevase kooli õpetajate ümarlaud.
- Lasteaiarühmaga kooli külastamine.
- Lasteaiarühma laste tutvumine tulevase klassiõpetajaga.
- Klassiõpetaja kohtumine lastevanematega lasteaias.
- Klassiõpetaja kohtumine lastega lasteaias.
- Eelkooli võimaluste tutvustamine lastevanematele.

- Loengud/vestlusring vanematele kooliks ettevalmistamise teemal.
- Kohaliku omavalitsuse töötajate, nt haridusspetsialisti või lastekaitseametniku kontaktide jagamine lastevanematele.
- Kooli HEVKO kontakti jagamine lapsevanematele.
- Lapsevanemate suunamine õppenõustamisele Rajaleidjasse.
- Erivajadusega lapse pere vestlus tulevase kooli/klassiõpetajaga.

Midagi veel, mida pole nimetatud ....

Koostöövõimalused erivajadustega lapse lasteaiast kooli ülemineku toetamisel

8. Mõelge viimase kolme aasta peale. Kuivõrd õnnestunuks hindate senist praktikat erivajadustega laste ülemineku toetamisel oma lasteaias?

- 1 - ei ole õnnestunud
- 2 – on õnnestunud
- 3 – nii ja naa
- 4 - hästi õnnestunud
- 5 - väga hästi õnnestunud

Palun põhjendage.

---

9. Mitmetes riikides rakendatakse üleminekute toetamiseks haridusastmete vahel üleminekuplaane. Kas peate vajalikuks praegu kehtiva koolivalmiduskaardi laiendamist ainult erivajadustega laste puhul, et läbimõeldumalt planeeritaks tegevusi, mis lapsele sujuva koolimineku tagaksid?

- 1 - ei ole vajalik
- 2 – pigem ei ole vajalik
- 3 – nii ja naa
- 4 – pigem on vajalik
- 5 - on väga vajalik

Palun põhjendage.

---

10. Mil määral olete rahul erivajadustega lapse ülemineku toetamise korraldusega kohaliku omavalitsuse piires praegu?

- 1 - ei ole üldse rahul
- 2 – pigem ei ole rahul

- 3 - nii ja naa
- 4 - pigem olen rahul
- 5 - väga rahul

11. Mida võiks kohaliku omavalitsuse piires teha lisaks senisele, et üleminek lasteaiast kooli oleks erivajadusega lapsele sujuv (sõltuks vähem lapsevanema informeeritusest ja soovist/suutlikkusest oma lapse huvide eest seista)?

---

12. Kas soovite antud teema kohta veel midagi lisada?

Üldandmed

Teie töökogemus praeguse lasteaia direktorina on ..... aastat.

Teie juhitas lasteaias on ..... rühma.

Millises maakonnas asub Teie juhitud lasteaed?

Lisa 2. Küsimustik koolijuhile

Lugupeetud koolijuht!

Käesolev küsimustik on koostatud Tartu Ülikooli eripedagoogika eriala magistratöö raames, mille eesmärk on välja selgitada õppeasutuste juhtide ja kohalike omavalitsuste haridusametnike seisukohad erivajadustega lapse lasteaiast kooli ülemineku toetamise kohta. Andmeid kasutan üksnes selle uurimuse raames ja üldistatult.

Palun täitke küsimustik antud lingil hiljemalt 11.04.2024.

Ette tänades

Kaidi Maask

Eripedagoogika ja logopeedia õppekava magistrant

Erivajadustega laste lasteaiast kooli üleminekut toetavate tegevuste kavandamine ja korraldamine

1. Kui oluline on Teie arvates toetada erivajadustega last ja tema peret üleminekul lasteaiast kooli?

- 1 - ei ole üldse oluline
- 2 - pigem ei ole oluline
- 3 - nii ja naa
- 4 - pigem oluline
- 5 - väga oluline

2. Millal peab Teie arvates alustama toetavate tegevustega, kui erivajadustega laps hakkab tulema lasteaiast kooli?

Näiteks alustab laps kooli septembris 2024.

Toetavate tegevuste alustamine lasteaias : .....(kuu, aastaarv)

3. Kas Teie koolis küsitakse koolivalmiduskaarte kõikidelt vanematelt, kelle laps alustab kooliteed?

- Jah
- Ei
- Ei tea

4. Kas koolivalmiduskaardil olevast infost koolile piisab, et õppekorraldust erivajadustega lapsele kohandada?

- 1 - sellest ei ole üldse abi

- 2 - pigem ei ole abi
- 3 - nii ja naa
- 4 - pigem on abi
- 5 - sellest on väga palju abi

Palun mõelge viimase kolme aasta peale.

5. Milliseid erivajadustega laste lasteaiast kooli üleminekut toetavaid tegevusi rakendatakse Teie koolis veel?

- Lasteaiaõpetajate ja tulevase kooli õpetajate ümarlaud.
- Lasteaiarühm külastab koolimaja.
- Lasteaiarühma laste tutvumine tulevase õpetajaga.
- Klassiõpetaja kohtumine lastevanematega lasteaias.
- Klassiõpetaja kohtumine lastega lasteaias.
- Klassiõpetaja tutvustamine lastevanematele koolis.
- Eelkooli võimaluste tutvustamine lastevanematele.
- Loengud/vestlusringid vanematele kooliks ettevalmistamise teemal.
- Kohaliku omavalitsuse töötajate, nt haridusspetsialisti või lastekaitseametniku kontaktide jagamine lastevanematele.
- Kooli HEVKO kontakti jagamine lapsevanematele.

Midagi veel, mida pole nimetatud ....

Koostöövõimalused erivajadustega lapse lasteaiast kooli ülemineku toetamisel

Mõelge viimase kolme aasta peale.

6. Kuivõrd õnnestunuks hindate senist praktikat erivajadustega laste ülemineku toetamisel oma koolis?

- 1 - ei ole õnnestunud
- 2 - on õnnestunud
- 3 - nii ja naa
- 4 - hästi õnnestunud
- 5 - väga hästi õnnestunud

Palun põhjendage vastust.

---

7. Mitmetes riikides rakendatakse üleminekute toetamiseks haridusastmete vahel üleminekuplaane. Kas peate vajalikuks praegu kehtiva koolivalmiduskaardi laiendamist ainult erivajadustega laste puhul, et läbimõeldumalt planeeritaks ka muid tegevusi, mis lapsele sujuva koolimineku tagaksid?

- 1 - ei ole vajalik
- 2 - pigem ei ole vajalik
- 3 - nii ja naa
- 4 - pigem on vajalik
- 5 - on väga vajalik

Palun põhjendage vastust.

---

8. Mil määral olete rahul erivajadustega lapse ülemineku toetamise korraldusega kohaliku omavalitsuse piires täna?

- 1 - ei ole üldse rahul
- 2 - pigem ei ole rahul
- 3 - nii ja naa
- 4 - pigem olen rahul
- 5 - väga rahul

9. Mida võiks kohaliku omavalitsuse piires teha lisaks senisele, et üleminek lasteaiast kooli oleks erivajadusega lapsele sujuv (sõltuks vähem lapsevanema informeeritusest ja soovist/suutlikkusest oma lapse huvide eest seista)?

---

10. Kas soovite antud teema kohta veel midagi lisada?

Üldandmed

Teie töökogemus praeguse kooli direktorina on ..... aastat.

Teie juhitas koolis on ..... klassi.

Millises maakonnas asub Teie juhitud üldhariduskool?

Lisa 3. Küsimustik haridusspetsialistile

Lugupeetud haridusspetsialist!

Käesolev küsimustik on koostatud Tartu Ülikooli eripedagoogika eriala magistratöö raames, mille eesmärk on välja selgitada õppeasutuste juhtide ja kohalike omavalitsuste haridusametnike seisukohad erivajadustega lapse lasteaiast kooli ülemineku toetamise kohta. Andmeid kasutan üksnes selle uurimuse raames ja üldistatult.

Palun täitke küsimustik antud lingil hiljemalt 11.04.2024.

Ette tänades

Kaidi Maask

Eripedagoogika ja logopeedia õppekava magistrant

Erivajadustega laste lasteaiast kooli üleminekut toetavate tegevuste kavandamine ja korraldamine

1. Kui oluline on toetada erivajadustega last ja tema peret üleminekul lasteaiast kooli?

- 1 - ei ole üldse oluline
- 2 - pigem ei ole oluline
- 3- nii ja naa
- 4 - pigem oluline
- 5 - väga oluline

Palun põhjendage vastust

---

2. Millal peab alustama erivajadustega lapse üleminekut lasteaiast kooli toetavate tegevustega?

Näiteks alustab laps kooli septembris 2024. Toetavate tegevuste alustamine lasteaias:
.....(kuu, aastaarv).

3. Milliseid erivajadustega laste üleminekuid toetavaid tegevusi lasteaiast kooli rakendatakse kohaliku omavalitsuse õppeasutustes?

- Lasteaiaõpetajate ja tulevase kooli õpetajate ümarlaud.
- Lasteaiarühmaga kooli külastamine.
- Lasteaiarühma laste tutvumine tulevase klassiõpetajaga.
- Klassiõpetaja kohtumine lastevanematega lasteaias
- Klassiõpetaja kohtumine lastega lasteaias.
- Eelkooli võimaluste tutvustamine lastevanematele.
- Loengud/vestlusring vanematele kooliks ettevalmistamise teemal.
- Kohaliku omavalitsuse töötajate, nt haridusspetsialisti või lastekaitseametniku kontaktide jagamine lastevanematele.

- Kooli HEVKO kontakti jagamine lapsevanematele.
- Lapsevanemate suunamine õppenõustamisele Rajaleidjasse.
- Erivajadustega lapse pere vestlus tulevase kooli juhtkonna ja klassiõpetajaga.

Midagi veel, mida pole nimetatud ...

---

4. Kas koolivalmiduskaart peaks olema kohustuslik dokument, mille lapsevanem peab erivajadustega lapse kohta koolile esitama?

- 1 - ei ole üldse nõus
- 2 - pigem ei ole nõus
- 3 - nii ja naa
- 4 - pigem olen nõus
- 5 - olen täiesti nõus

Koostöövõimalused erivajadustega lapse lasteaiast kooli ülemineku toetamisel

5. Mitmetes riikides rakendatakse üleminekute toetamiseks haridusastmete vahel üleminekuplaane. Kas peate vajalikuks praegu kehtiva koolivalmiduskaardi laiendamist ainult erivajadustega laste puhul, et läbimõeldumalt planeeritaks ka muid tegevusi, mis lapsele sujuva koolimineku tagaksid?

- 1 - ei ole vajalik
- 2 - pigem ei ole vajalik
- 3 - nii ja naa
- 4 - pigem on vajalik
- 5 - on väga vajalik

Palun põhjendage vastust

---

6. Kui oluline on kohaliku omavalitsuse haridusspetsialisti kaasamine erivajadustega lapse üleminekul lasteaiast kooli?

- 1 - ei ole üldse oluline
- 2 - pigem ei ole oluline
- 3 - nii ja naa
- 4 - pigem oluline
- 5 - väga oluline

Mõelge viimase kolme aasta peale.

7. Millistes erivajadustega laste lasteaiast kooli üleminekut toetavates tegevustes osaleb haridusspetsialist?

- Suhtlemine lasteaia direktoriga
- Osalemine lasteaia ümarlauas
- Osalemine lasteaia arenguestlusel.
- Osalemine koolieelikute vanemate koosolekul lasteaias.
- Osalemine kooli ümarlauas
- Osalemine kooli arenguestlusel.
- Suhtlemine HEVKOga koolis.
- Suhtlemine Rajaleidja keskuse spetsialistidega.
- Kohtumine lastevanematega.
- Koos lastevanematega kooli külastamine.
- Osalemine koolieelikute vanemate koosolekul koolis.

Midagi muud ...

---

8. Mil määral olete rahul erivajadustega lapse ülemineku toetamise korraldusega kohaliku omavalitsuse piires täna?

- 1 - ei ole üldse rahul
- 2 – pigem ei ole rahul
- 3 - nii ja naa
- 4 – pigem olen rahul
- 5 - väga rahul

9. Mida võiks kohaliku omavalitsuse piires teha lisaks senisele, et üleminek lasteaiast kooli oleks erivajadusega lapsele sujuv (sõltuks vähem lastevanema informeeritusest ja soovist/suutlikkusest oma lapse huvide eest seista)?

---

10. Kas soovite antud teema kohta veel midagi lisada?

Üldandmed

Teie töökogemus haridusspetsialistina on ... aastat.

Teie omandatud haridustase

- Rakenduskõrgharidus
- bakalaureuse kraad

- magistrikraad
- doktorikraad

Teie koordineerida on ... lasteaeda ja ... üldhariduskooli.

Millise maakonna kohalikus omavalitsuses Te töötate?

Lisa 4. Kaaskiri

Lugupeetud lasteaiajuht (koolijuht, haridusspetsialist)!

Palun Teie asjatundlikku abi eripedagoogika erialal koostatava magistritöö jaoks tõenduspõhiste andmete kogumisel.

Olen Tartu Ülikooli eripedagoogika ja logopeedia õppekava magistrant Kaidi Maask ning olen koostamas magistritööd erivajadustega laste koolimineku teemal. Uurimistöö eesmärgiks on välja selgitada, kuidas toetatakse erivajadustega lapse üleminekut lasteaiast kooli ja kuivõrd peetakse vajalikuks ja võimalikuks teha tõhusamat koostööd. Kogun infot senise praktika kohta ja arvamusi õppeasutuste juhtidelt ja kohalike omavalitsuste haridusametnikelt.

Magistritöö tulemused aitavad saada ülevaate, kuidas erivajadustega laste üleminekut lasteaiast kooli on seni kogetud ning toetatud ning milliseid probleeme seejuures on ilmnenud. Esile saavad toodud ka vastajate positiivsed kogemused ja lahendused.

Andmeid kasutan üksnes selle uurimuse raames ja üldistatult (õppeasutust, kohalikku omavalitsust ja vastajaid tulemustega ei seostada).

Küsimustikus on peamiselt valikvastustega küsimused ning on ka mõned avatud vastustega küsimused. Küsimustiku vastamine võtab aega kuni 10 minutit.

Küsimustiku link on:

https://docs.google.com/forms/d/1uPxCJ3ZN16J1bBnr3XPEerTsAeO7RS11XS2_uhHpHS8/edit

Palun vastake hiljemalt 11.04.2024

Kui Teil on uurimistöö kohta küsimusi, vastan hea meelega!

Ette tänades

Kaidi Maask kontakt: kaidi.maask@ut.ee

Eripedagoogika ja logopeedia õppekava magistrant

magistritöö juhendaja Pille Häidkind kontakt: pille.haidkind@ut.ee

eripedagoogika lektor, Tartu Ülikool

Lisa 5. Vastuste induktiivne kodeerimine

Küsimus: Kas soovite antud teema kohta veel midagi lisada?

Kategooria	Kood	Näited tähenduslikest üksustest
Ressursid	Spetsialistide puudus	LA: Kui lasteaias oleks olemas rohkem tugispetsialiste, siis paljude laste puhul saaks juba lasteaias alustada teraapiat ning üleminek kooli oleks sujuvam. KO: Erivajadustega lapsed vajavad erispetsialiste. HA: Tugispetsialistide puudus on tõeliselt murettekitav.
	Ühised tugispetsialistid õppeasutustes	KO: Parim ülemineku tugi on lasteaia ja kooli jaoks ühised tugispetsialistid.
	Väikeklasside ja üks-ühele õppijate arvu suurenemine	KO: Järjest enam on koolides väikerühmade ja üks-ühele õpet.
Koostöö	Koostöö vanemate, lasteaia ja kooli vahel	HA: Oluline on lastevanemate teadlikkuse tõstmine, milliste tegevustega on võimalik last kooli minekul toetada. Samuti teadmine, mida laps tegelikult vajab. KO: Parim ülemineku toetaja on avatud ja toetav suhtlus lapsevanemaga ja lasteaia ja kooliga, peab olema usaldus ja teadmine, et laps vajab just neid tugiteenuseid.
	KOV spetsialisti toetus perele	KO: Meie oleme väikese omavalitsuse haridusasutus, küllap siin on lihtsam leida lapsele sobiv kool. LA: Omavalitsus peab olema teadlik vajadustest ja looma tingimusi, et kõik lapsed leiaksid sobiva õpikeskkonna.
	Koostöö puudulikkus spetsialistide vahel	LA: Koostöö, andmekaitseadusest tulenevalt on lasteaia ja perearstiga, olematu
	Vanemate toetamine ja julgustamine	KO: Vanem ei oska või ei taha abi küsida, isegi siis kui meil on erinevad tugispetsialistid olemas. LA: Vanemate teadlikkus võiks olla suurem. HA: Tihti on nõrgemas olukorras lapsed, kelle vanemate sotsiaalsed oskused on nõrgad. Peaks neid rohkem toetama.
	Sujuvam koostöö KOViga	LA: Sujuvam koostöö omavalitsusega kindlasti aitaks senisest enam toetada erivajadusega lapsi.
	Märkamine esimesest hetkest	HA: Iga laps on oluline ning lapse toetamine peab olema juba alates esimesest märkamisest.

	Erinevate erivajadustega arvestamine	KO: Erivajadustega laste arengu toetamine peab alguse saama juba lasteaiast. Kahjuks näitab praktika, et tavapäraselt suunatakse lapsed liiga hilja eriklassidesse. LA: Lasteaias on väga palju erinevaid erivajadustega lapsi, nt autismi diagnoosiga, ATH, käitumis- ja psüühikahäiretega, liikumispuudega lapsed jt ning igapäevaga neist tuleb arvestada
Info jagamine	Ümbritsev võrgustik	KO: Võrgustik erivajadusega lapse/õpilase ümber on väga vajalik.
	Vähene info koolivalmiduskaardil	KO: Koolivalmiduskaardil võiks selgemalt kirjas olla ka lapse arendamist vajavad küljed jm info, mis vajalik eripedagoogile ja teistele tugispetsialistidele.
	Uuringute info jagamine	LA: Kui pere on lapsega käinud uuringutel võiks info jõuda ka lasteaeda. Praegu otsustab lapsevanem, kas ta tahab infot jagada või mitte.
Hoiakud, arvamused	Kaasav haridus ei toeta	KO: Kaasava hariduse teema Eestis vajab ümberkorraldamist LA: Kaasav haridus ei toimi - kõigil on paha selle sees - nii õpetajatel, HEV lastel kui ka norm-lastel.
	Kool on üksi	KO: Raske teema. Kool on sageli üksi oma murega. KO: Klassikomplektid on suured ja tavakoolis puuduvad sageli võimalused erivajadustega laste heal tasemel toetamiseks.
	Koolipikendus on võluvits	LA: Aeg-ajalt tundub, et koolipikendus on võluvitsaks, kuigi laps vajab kohandatud õppimisviisi,- kava.
	Intellektipuudega lapsele sobib erikool rohkem	KO: Kui on intellektipuudega laps siis on temal parem õppida erikoolis
	Lapse teadmiste langus suvega	HA: Lapsed unustavad suvega ja toimub tagasi langus vrd lasteaia pädevusega

Lisa 6. Arvamused üleminekut toetavate tegevuste alustamise kohta

Küsimus: Millal tavaliselt alustatakse Teie lasteaia erivajadustega lapse üleminekut toetavate tegevustega lasteaia kooli?

Vastused	Lasteaiajuht N=76	Koolijuht N=74	Haridusametnik N=44	Kokku	
				N	%
september 2020	5	1		6	3
september 2021	1	3	1	5	3
jaanuar 2022		1		1	1
september 2022	3	6	2	11	6
kevadel 2023	1			1	1
august 2023	1			1	1
september 2023	19	30	22	71	37
oktoober 2023	2	1		3	2
november 2023			2	2	1
jaanuar 2024	2	5	1	8	4
veebruar 2024	3		2	5	3
kevadel 2024		1		1	1
september 2024	1			1	1
oktoober 2024		1		1	1
<i>Ootuspärasest erinevalt sõnastatud vastused</i>					
Lapse toetamine on järjepidev.	16	6	5	27	14
Kohe, kui märgatakse lapse erivajadusi.	12	15	8	35	18
Kui laps saabub lasteaeda.	10	3	1	14	7
“Alustama peab kodus, jätkab lasteaed, edasi kool. Koostöö.”		1		1	1

Lisa 7. Lasteaia- ja koolijuhtidele esitatud küsimused ja vastused

Küsimused lasteaiajuhtidele		Valikvastused ja vastajad (N=76)						
Kas lasteaias koordineerib keegi erivajadustega lapse lasteaiast kooli üleminekuga seotud tegevusi?	Jah	%	Ei	%				
	65	85	11	15				
Kes osalevad tavaliselt erivajadustega lapse arenguestlusel Teie lasteaias?	vanemad ja õpetajad	%	vanemad, õpetajad ja tugispetsialistid	%	vanemad, õpetajad, tugispetsialistid ja juhtkonna esindaja	%		
	11	15	51	67	14	18		
Kes osalevad tavaliselt erivajadustega lapse arengu hindamisel ja koolivamiduskaardi koostamisel Teie lasteaias?	õpetajad	%	õpetajad ja tugispetsialistid	%	õpetajad, tugispetsialistid ja juhtkonna esindaja	%		
	1	1	43	57	32	42		
Küsimused koolijuhtidele		Valikvastused ja vastajad (N=74)						
Kas Teie koolis küsitakse koolivalmiduskaarte kõikidelt vanematelt, kelle laps alustab kooliteed?	jah	%	ei	%				
	69	93	5	7				
Kas koolivalmiduskaardil olevast infost koolile piisab, et õppekorraldust erivajadustega lapsele kohandada?	sellest on väga palju abi	%	pigem on abi	%	nii ja naa	%	pigem ei ole abi	%
	11	15	39	53	20	27	4	5

Märkus. - tumedalt on märgitud kõige sagedamini antud vastused

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kaidi Maask

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “Õppeasutuste juhtide ja haridusametnike seisukohad seoses erivajadustega lapse ülemineku toetamisega lasteaiast kooli”, mille juhendaja on Pille Häidkind, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autoritele viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kaidi Maask 19.05.2024